

Milan Ivanišević

Split

ŽIVOT SVETOGA IVANA TROGIRSKOGA

Dvostruka je vrijednost Života u povijesnoj znanosti. Promatran u povijesti ranosrednjovjekovne države i crkve to je naš najraniji ljetopis. On svjedoči o zbivanjima prvih godina XII stoljeća, toliko značajnim u nastanku nove državne zajednice hrvatsko-ugarskoga kraljevstva, i o vremenu kada u crkvi konačno pobjeđuju pristalice papinskog pokreta, koji je u dalmatinskim biskupskim gradovima počeo jačati upravo u vrijeme Ivanova dolaska u Trogir. Promatran u povijesti književnosti Život je jedno od najranijih izvorno sačuvanih latinskih pripovjednih djela. Njegov hrvatski prijevod dokazuje obim i vrsnoću naše renesansne književne djelatnosti. Možda će buduća istraživanja pronaći ili dokazati neki prijevod stariji od ovih koji su objavljeni, ali će i tada njihova vrijednost ostati dokazom trajanja djela u kasnijim stoljećima.

Ovim radom želim prikazati istraženu građu koja s već tiskanim latinskim izvornikom i hrvatskim prijevodom iz Vrtla, u nizu izdanja Splitski književni krug, čini cjelinu.

Latinski Život su napisala dva pisca. Prvi je po imenu nepoznat, a po vremenu je to bilo oko godine 1150.¹ Drugi pisac je Treguan, a godina je 1203—1204. Treguan je tada trogirski arhiđakon, ali on je i učitelj u crkvenoj školi i javni bilježnik, a nedugo zatim postat će trogirskim biskupom. Već je Ivan Lučić točno razdijelio udio svakoga pisca.² Treguan je, kako sam piše, djelo starijega pisca prepisao ne dodajući mu niti oduzimajući, ali je očito da je on dodao uvod, a možda je preradio i skratio po koji stariji dio. Nedokazana je tvrdnja Pavla Andreisa³ da je Treguan napisao Život na hrvatskom, ali ostaje pitanje: nije li možda kao bilježnik znao hrvatski, pa je Život sastavio i na hrvatskom?

Ne znamo tko je hrvatski preveo latinski Život. Kada je Franjo Fancev napisao da je prevodilac Petar Ćipiko (Koriolanović),⁴ nije bio iznio i svoje razloge toj tvrdnji. Ona nije potvrđena ni u jednom rukopisu Života ili štenja. Možda postoji kakva drugovrsna potvrda koju još treba pronaći, a dok se to ne zbude, predlažem pretpostavku da je prevodilac Petar Lučić koji je pisao stariji od dva sačuvana rukopisa Života.

Za buduće proučavanje djela ove dvojice književnih djelatnika na kraju XVI i u početku XVII stoljeća treba ustvrditi da su do sada poznata njihova djela: od Petra Ćipika *Xivot Sfete Catarine Mučenice I Diuice Isucharstoue*,

stumacen po Gosp. Petru Corlianouichia d l 1595 (Vrtal, list 351r—359v; 360 i 361 nedostaju; 362r—366r)⁵ i *Gouorenye od cudés Sfetoga Iuana TroghirScho-ga BiSchupa, VlaStelina RimSchoga, iztumačeno od chgnighe Diaçche, po Petru Chorlianouichiu Troghiraninu* (rukopis IV a 19, list 21v—29v),* a od Petra Lučića djela sačuvana u dva njegova rukopisa: Vrtlu i onom bez naslova u zadarskoj Naučnoj biblioteci Ms. 617.⁶

Temeljna istraživanja povijesti života i djelovanja trogirskoga biskupa Ivana i povijesti njegovoga štovanja u kasnijim stoljećima učinio je Ivan Lučić u svom izdanju *Života* 1657. Današnja povijesna znanost može veoma malo dodati tom radu. Lučić je na početku svoga rada na istraživanju kraljevstava Dalmacije i Hrvatske susreo nepoznanicu biskupovanja prvoga po imenu poznatog trogirskoga biskupa.⁷ Zatim je našao tiskani *Život* na latinskom i toliko ga je zaokupila njegova povijesnost da je odlučio napisati opsežne bilješke uz novo izdanje toga djela.⁸ Uporno traga za povijesnim i književnim izvorima, pa pronalazi još dva primjerka tiskanoga *Života* u Zadru.⁹

Postojanje i djelovanje biskupa Ivana dokazano je ispravama od 1064. do 1111. godine. Ivan je vjerovatno benediktinac iz Osora, a ne rimski Orsini/Ursini, kako se od XV stoljeća počelo tvrditi. Došao je u Trogir u pratnji papinskoga poslanika Ivana, koji je čvrstom rukom suzbijao protivnike papinske obnove u crkvi. U tim nemirnim vremenima na prelomu stoljeća i kraljevstva *Život* najviše ističe zasluge trogirskoga biskupa Ivana u Kolomanovom pohodu na dalmatinske gradove, posebno na Zadar 1105. godine. Dvojak je tomu razlog: doista je velika zasluga crkve u ovom osvajačkom pohodu novoga hrvatsko-ugarskoga kralja, a razloga ima i pisac odnosno prepisivač *Života* jer je postupak proglašenja svetim ovoga biskupa morao istaknuti činjenice da je svetac bio branitelj papinskoga pokreta u crkvenoj obnovi XI stoljeća i da je bio pristalica ugarskoga kralja u XII stoljeću. Treba se prisjetiti da Lučić točno (iako nema sačuvane isprave) upućuje na to da je proglašenje svetim učinjeno 1192, kad se kardinal Grgur zaustavlja u Trogiru na putu u Ugarsku gdje će proglasiti svetim ugarskoga kralja Ladislava. Pisac *Života* opisuje i događaje nakon Ivanove smrti, a posebno ističe dva razorenja grada, 1125. i 1171, koja počinise Mlečani, pa tako još jednom potvrđuje svoju ugarsku opredijeljenost. Treguan dokazuje svoje opise triju svećevih čuda izjavama šezdeset svjedoka, pa je u tome dopušteno vidjeti jedini preostali spomen isprava potrebnih postupku proglašenja sveca.

O književnim vrijednostima ne mogu prosuđivati, pa ću upozoriti samo na ono što sam zapazio. Stariji pisac je neposredniji u pripovijedanju. U njegovim opisima je odraz stvarnosti vinograda pogođenog sušom, brodolomaca što se hvataju podrtina na olujnom moru, opsade grada nad kojim leti kame-nje iz bojnih sprava. I njegov svetac je stvarniji: opire se biskupskoj časti i do kraja života osjeća se došljakom u gradu kojemu je mnogo učinio. Treguan je manje stvaran, iako je pun točnih povijesnih podataka. Ovaj učitelj i bogoslov ne može odoljeti da u svoje pisanje ne uplete po koji učeni navod.¹⁰

Grada ovdje opisana je hrvatska i latinska, rukopisna i tiskana. Višestruko je povezana. Hrvatska je ovisna o latinskoj jer je to prijevod latinskog izvornika. Hrvatska je i međusobno ovisna. Dva rukopisa su čitav prijevod latinskog *Života* i međusobno se malo razlikuju (Vrtal i rukopis IV a 19). Veća

* Iz tiskarskih razloga izvorno f tiskano je kao S.

je razlika među njima u štenjima jer štenja ne obuhvaćaju čitav sadržaj Života, a razlike u prijevodu upućuju na još jedno prevođenje s latinskoga. Tiskana građa je malobrojna spram rukopisne, a najvažnije u njoj — Statilićevo izdanje Života — nije još pronađeno. Tiskani dio iz Vrtla, slično kao i tiskano štenje, toliko je osuvenirjen u jeziku i pravopisu da ne koristi proučavanju hrvatskih prijevoda. Od rukopisa bili su već iskorišteni Vrtal, rukopis I b 117 i R 6608, a ostali su novoistraženi.

U svakom dijelu ove građe krije se još mnogo podataka koji zaslužuju posebnu obradu, a znanstvenom izučavanju naše književne prošlosti biti će zasigurno od koristi i ovako okupljene bilješke.

VRTAL. Rukopis nema posebnoga naslova već uvodnu pjesmu, pa se iz njenog prvog stiha *Ou yest Cuitya Vartal // pun slasti Duhoune* uzima riječ *vrtal* za naslov. Pisan je na papiru različitih vrsta (20 x 16 cm). Prvih pet listova ima brojeve I—V, a ostali brojeve 1—371, ali svi listovi nisu sačuvani. Godine 1970. listovi su ručno konzervirani i uvezani u kožu. Rukopis nije paleografski, filigranološki i sadržajno istražen, već je to učinjeno uz pojedinačna druga istraživanja, pa je u njima i primjenjivan drugačiji način od onoga koji bi trebalo primijeniti u proučavanju cjeline rukopisa.¹¹

Otkrio ga je u stedenom 1854. Ivan Kukuljević Sakcinski u Trogiru, u samostanu benediktinki Sv. Nikole (prije Sv. Dujma), te ga je uz pomoć svećenika Marka Travirke nabavio za svoju knjižnicu.¹² U njoj je imao broj CCCXXIV.¹³ Godine 1868. kupila je tu knjižnicu Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti,¹⁴ te se sada rukopis nalazi u njenom Arhivu pod oznakom IV a 31.

Ovaj zbornik nabožnoga štiva sastavio je Trogiranin Petar Lučić, a njegovim rukopisom pisan je i najveći dio knjige. Sastavljen je kao cjelina duhovnoga sadržaja i u njemu je naglašen trogirski sveti Ivan na dva istaknuta mjesta: na početku Životom, hrvatskim prijevodom koji bi mogao biti i Lučićev, i na kraju Lučićevom pjesmom u čast trogirskih zaštitnika. Sastavljač potvrđuje to svoje djelo uvodnom i završnom pjesmom koje je sam napisao, a u zborniku ima još njegovih pjesama što ih je sve označio svojim imenom ili početnim slovima. Prema godinama koje su upisane kao bilješke na ponekim listovima ili uz naslove (1573. do 1595.) možemo tvrditi da je zbornik nastao na kraju XVI stoljeća, a prema životnoj dobi Lučićevoj to se vrijeme mora ograničiti na godine 1568. i 1614. U zborniku ima i starijih rukopisa umetnutih u nj, ima listova koje je umjesto otrgutih napisao Ivan Lučić, pjesnikov sin, ali on nije prepisao sve uništene dijelove rukopisa (list 24 i 44 kao parovi lista 1 i 35).

Život svetoga Ivana Trogirskega pisan je na listovima 1r—18r, a nakon njega je *Molitua* (list 18r—18v, ponovljena na listu 29r) i *Indvlgentia od Svetoga Ivana Biscupa Trogirskega* (list (18v—19v), što sve čini jednu cjelinu. Čitav Život i drugi dijelovi ove cjeline bili su najprije pisani rukom Petra Lučića. To potvrđuje kazalo koje je on pisao, a u njemu je naslov *Xiuot Suetoga Iuana Trogirskega* i znak da počinje na listu 1. Kasnije je istrgnut prvi list, pa su ostali Petrovim rukopisom napisani listovi od 2r do 23v (koji čine jedan sveščić) i drugi o kojima ovdje ne raspravljam. Novi prvi list napisao je Ivan Lučić i na njemu je naslov *Xiuot Suetoga Iuana Biscupa Trogirskega*. Tim je rukopisom list ispisan do kraja, sve do riječi: *ni tachose sfim xiuotom*

zaustauil. na koje se nastavlja na listu 2r: *Da acho* (Petrovim rukopisom), što potvrđuje i kustoda na dnu lista 1v (Ivanovim rukopisom).

Petrov rukopis dokazujem istovjetnošću s onim na potvrdama od 23. kolovoza 1612 (list 4) i 14. kolovoza 1613 (list 5) koje je sam napisao, a čuvaju se među Divnićevim spisima u Akademijinom Arhivu (IV c 43) Ivanov rukopis u Vrtlu zapazio je već Miroslav Kurelac, a od mnogih dokaza predlažem onaj koji bi mogao biti vremenski blizak pisanju toga prvoga lista: pismo Valeriju Ponte 3. studenoga 1651 (broj 4) što se čuva u arhivu »Bihaća« u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu.¹⁵ Kada je i zašto iz staroga Vrtla istrgnuto onoliko listova, to vjerovatno nećemo nikada saznati. Jednako tako ne znamo još ni izvor iz kojega je Ivan prepisivao početak Života. Je li to bio oštećeni list iz Vrtla, ili neki drugi rukopis njegova oca? Mogao bi to biti i predložak iz kojega su obojica prepisivala, ali i neki drugi. Kada bi bilo moguće znati barem jedan odgovor na tolika pitanja, mogli bismo biti sigurniji u zaključku tko je prevodilac Života sa latinskoga. Ovako ostaje samo pretpostavka da bi to mogao biti Petar Lučić, ali odsada i mogućnost jezikoslovcima da poredbenim istraživanjem zaključče nije li to netko od starijih Trogirana ili Spliciāna.

Na osnovi rukopisa može se zapaziti da je Ivan i na ostalim listovima Života učinio nekoliko ispravaka, a one pokazuju da je htio uskladiti prijevod s izvornikom. Na listu 7r precrtao je dvije nepotrebne riječi: *bihu* (jer se dva puta javlja) i *bila* (jer vremenski nije u skladu s rečenicom), na listu 14v dodaje riječ *coya* (da bi rečenica bila razumljivija, a piše je drugačije od oca koji uvijek piše *choya*), a na listu 15r pretvara ime *Chazotou* u *Chazolini* (da bi bilo sličnije latinskom) i na listu 15v iz istoga razloga mijenja ime *Gagliardel u Galiardel*.

Treća, najmlađa ruka dodala je u Životu znakove i brojke koji označavaju početak štenja od trećega do devetoga. Nejasno je zašto na isti način nije označen početak drugoga štenja. Ovi znakovi su dokaz da je Vrtal bio upotrijebljen za prepisivanje, a možda i za pjevanje štenja, osobito od onih vještijih kojima nije smetalo što na kraju nedostaje zaziv.

Na kraju ovoga pregleda rukopisa Života u Vrtlu valja zabilježiti i pravopis obaju pisara. Petar Lučić piše za glas *ć* slova *ch* (*gouorechi*), *chi* (*nechie*, *urachiam*, *zacchie* = zač *će*), za glas *č* slovo *ç* (*riç*) i *c* (*nacin*, *odlucio*), za glas *j* piše *y* (*yagim*) i *g* (*yagim*, *nepristogi*, *tuogih*), za glas *k* piše najčešće *ch* (*acho*), *c* samo u riječima, *biscup*, *consecral* i *cutent*, a *k* u riječi *kalende*, dok za glas *k* u skupini *kv* piše *qu* (*criqui*, *osquargnen*), za glas *lj* piše slova *gli* (*xegliu*), za *ń* piše *gni* (*gniegou*), *gn* (*gnegouoy*), za glas *š* piše slova *sc* (*bisce*, *dausci*) i *s* (*sto*, *yosse* = još se, *postoua*, *nistar*, *zasli*), dok za glas *š* u skupini *šč* piše uvijek *sch* (*yoschie*, *ischie*, *godischia*) naglašavajući tako da glasu *ć* pripadaju slova *chi*; glas *v* piše kao *u* (*urime*) i kao *V* (*Vino*, *IVAN*), glas *ž* piše slovom *x* (*xelili*, *xiuot*). Za jedan glas piše katkada udvojena slova: *çç* (*reççe*, *oççe*), *ll* (*Mihovilla*), *ss* (*Issusu*).

Pravopis Ivana Lučića na samo jednom listu rukopisa pokazuje znatne razlike i neujednačenosti pisanja spram onoga Petrova. Možda su Ivanov govor i navike pisanja bili drugačiji poradi školovanja, a možda je imao drugi predložak za prepis ili je isti predložak slijedio vjernije nego njegov otac. On za glas *g* piše slova *gh* (*Troghirscoga*, *Troghir*), za glas *i* piše *y* (*ystinu*, *gyh*,

nyedan), za glas k piše *c* (*coya*) i *k* (*kraglya*), za š upotrebljava *ss* (*nasse*, *nassao*), a ž piše slovom *s* (*uzdarsanye*, *blasenoga*) i *z* (*ziuota*).

Tiskano izdanje. Tek što se pročulo da je Ivan Kukuljević Sakcinski našao u Trogiru Vrtal i da je u njegovoj knjižnici, već su djelatnici na književnom polju posegnuli za ovim djelom. U isto vrijeme kad sâm Kukuljević u zagrebačkom Nevenu piše raspravu Pjesništvo hrvatsko srednjega vieka u koju obilno unosi djela iz Vrtla, u istom Nevenu piše Antun Mažuranić svoj Kratak pregled stare literature hèrvatske, koji će postati Uvod u djelo Ilirska čitanka za gornje gimnazije koje je sastavio zajedno s Adolfom Veberom Tkalčevićem i Matijom Mesićem, a tiskano je 1856.

Deseti po redu prilog u toj čitanci, između Vetranića i Čubranovića, tiskan je (strana 59—67) Život svetoga Ivana, biskupa Trogirskoga. (Iz rukopisa iz XVI. stolëtja). U uvodnoj bilješci piše da je djelo napisao 1203. godine Treguan koji je u hrvatskom rukopisu imenovan Treyan. Iznosi se mišljenje Lučićevo i Farlatijevo da je Treguan izvorno pisao latinski, ali u to sastavljači kao da sumnjaju jer ističu: »čudno je, da latinskoga rukopisa neima starijega, nego je hèrvatski, t. j. od XVI. stolëtja.« Izdanje je priređeno po Vrtlu, iako to nije naznačeno jer se to može zaključiti uspoređujući ga s rukopisom. Nije tiskan čitav Život, nego od riječi: »U vrime Kolomana kralja Ugarskoga budući jedan legat« do riječi: »Neprojde vele vrëmena, da se imaše i grad sazidati, i slava svetoga biskupa umoliti, da on bude pomoćnik na to.« Postupak pri izdavanju je bio dvojak: od početka do riječi: »na podu prilježase svèrh gole puti obložen u sparožinu« primijenjen je način objašnjen u Uvodu: »Svi članci iz prastare proze uzeti su nepromënjeni . . . do zvezdice«; na preostali dio do kraja izdanja primijenjen je način: »izpravljeno je na pravilnije.« To znači da je u prvom dijelu doslovan prepis iz rukopisa, a u drugom slobodnije čitanje u jeziku i pravopisu vremena izdanja. Uspoređivanje s rukopisom pokazuje međutim da izdavači ni u jednom ni u drugom dijelu nisu slijedili izvornik, već su mjestimice čitali i u suvremeni jezik prevodili tako da su nastale znatne razlike. Budući da su te razlike nastale proizvoljno i da nisu od koristi za proučavanje Života, ne nabrajam ih niti uspoređujem s Vrtlom.

RUKOPIS IV a 19. Ovaj do sada nepoznati rukopis (papir, 19 x 13 cm) sastoji se od dva dijela koja su nastala odvojeno, a kasnije bila spojena, pa je i brojenje listova dvostruko. Prvi dio, pisan na početku XVII stoljeća ima 29 listova, a drugi nastao između 1632. i 1648. ima 10 listova koji su kasnije privezan: uz prvi, pa su dobili nove brojeve 30—39. Prvi dio je iluminiran jednostavnim ukrasom i inicijalima, a drugi je samo pisan kitnjastim slovima. Rukopis je poklonio Jugoslavenskoj akademiji Mihovil Jeronim Granić, župnik u Gornjem Muću, te je sada u njenom Arhivu pod oznakom IV a 19.¹⁶

Iako je naknadno uvezan u jednu cjelinu, rukopis je i po sadržaju cjelovit jer je čitav posvećen štovanju svetoga Ivana Trogirskoga. Prvi dio je pisan istim rukopisom i sastavljen je od dva prozna djela: *Xiuot Blaxenoga Sfetoga Iuana BiSchupa TroghirSchoga* (list 1r—21r) i *Gouorenje od cudës Sfetoga Iuana TroghirSchoga BiSchupa, VlaStelina RimSchoga, iztumačeno od chgnighe Diaçche, po Petru Chorlianouichiu Troghiraninu* (list 21v—29v), a na kraju je uobičajena molitva svetom Ivanu (list 29v). Drugi dio je pisan drugim rukopisom i u njemu je pjesničko djelo Dominika Laurića (možda je to drugo ime Dominika Andreisa¹⁷) *Litanie Suetoga Iuanna TroghirSkoga* (list 30r—39r).

Prijevod Života veoma je sličan onom u Vrtlu, ali je po vrsti pisma i po nekim ispravcima i razlikama koje su u njemu učinjene spram Vrtla mladi za oko tri desetljeća. I ovaj je rukopis jednom, isto kao i Vrtal, upotrebljavan za štenja, ali je to provedeno dosljedno za sva štenja koja su naglašena naknadno nacrtanim i obojenim inicijalima (u ovom izdanju označena su kurzivnim slovom i na rubu brojem uz kraticu L. koji je uz drugo štenje izvoran, a ostali su dodani). Razlike između ovoga rukopisa i Vrtla možda bi mogle dokazivati zajednički predložak za prepisivanje iz kojega su oba prepisivača različito protumačila neke riječi, ali dok se taj predložak ne nađe, sklon sam tvrdnji da je predložak ovom rukopisu bio Vrtal i da je prepisivač samo ispravljao nejasne riječi Petra Lučića i usklađivao ih sa latinskim.

U rukopisu su pojedini glasovi pisani ovim slovima: c = ç; ć = ch, chi; č = ç; g = gh, j; ij = ý; j = i, y; k = ch, c (slovo K piše samo u riječi Kraglieua na listu 6v); lj = gl; n = gn; S = s; š = sc, schi (koje piše i za ski); u = v; v = f, u; z = c; ž = x. Veznik a piše katkada á, a prijedlog u gotovo uvijek ú.

Udvojeno piše: a, e, i, l, m, o, s, S, t. Slovo y piše katkada y. Rijetko upotrebljava skraćenice: ē za en, i ō za om.

ŠTENJA. *Xiuot Suetoga Iuanna BiSkuppa Troghirscoka, koyses cantua ũ Troghir ũ Vellu Carquu na yutrignu od gnenoua Blagdana, ki dohodi na 14. Nouembra.* Nepotpun je jer mu nedostaje osmo štenje. Listovi (papir, 21 x 14,5 cm) nisu pobrojani. Sačuvan u Visu, a godine 1871. poklonio ga je Jugoslaven-skoj akademiji fra Jeronim Marinković,¹⁸ te se sada čuva u njenom Arhivu pod oznakom I b 117. Od ovog rukopisa načnjen je 1871. godine prepis koji se čuva u istom Arhivu pod oznakom IV d 63. Na listu 1v ima zalijepljenu vrpcu od papira s bilješkom: Ivan trog. 1618? Na listu 1r je novijim rukopisom zabilježeno: Prijevod Petra Koriolanovića? Ovaj rukopis upotrijebljen je pri izradi Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika, ali je 1910. godine smatran izgubljenim.¹⁹ Rukopis ima osim naslova na naslovnoj strani i naslov uobičajen u štenjima pred početak prvoga: *Poçigne Xiuot Blasenoga Suetoga Iuana BiSchupa TroghirSchoga.*

Poçigne xiuot Suetoga Iuana BiSchupa TroghirSchoga. Potpun. Ima 126 listova (papir, 21 x 15 cm), ali su mnogi neispisani. Sačuvan je u Arhivu trogirskog kaptola.²⁰ Svako štenje ima vlastiti svežnjic sa latinskim naslovom broja štenja, a uz prvo je i opći naslov: *Vita di S. Gio:ni Traurino.* Upravo u bilješci na omotu svešćića drugoga štenja čitamo godinu 1688—1689, pa je moguće zaključiti da je rukopis nastao, vjerovatno za jednu od trogirskih bratovština, nešto prije tih godina. Na kraju rukopisa dodana je drugom rukom molitva svetog Ivana, nešto drugačija od već poznate iz Vrtla i završni zaziv štenja.

U Naučnoj biblioteci u Splitu čuva se pod oznakom M-59 rukopisni zbornik u kojem su isključivo štenja raznih svetaca, možda najobimniji sačuvani skup hrvatskih rukopisnih štenja. Knjiga nema naslova jer joj nedostaje prvi list. Ostali listovi (2—475, papir 28 x 20 cm) dobro su sačuvani i izvorno uvezani u bogat uvez od kože sa zlatotiskom i zlatorezom, pa se može zaključiti da je pripadala nekoj bogatijoj crkvi ili svećeniku. Na listovima 86r—101r je štenje svetoga Ivana Trogirskoga: *Lectio Prima 14. N(ovem)bre. Poçimglie Xiuot Suetoga Iuana Biskupa Troghirskoga.* Ono ima posebnosti koje ga ističu među

Xirot Blavenoga Sfetoga Juana Bischu
pa Trogirsehoga

D Luoritegl cloucasthoga Maroda
Dospodin nas, htechi Eriqui choyu charfyu
Sina sfoyega Isucharsta spechiega na chri-
xu bise postetioj utuwarditi zastave u sfete go-
re, na hrabrost yachosti gne Miche obraa
Apostole zadabi gnihof glas od pripo-
udanya po sfemu Sfitu izalaa: a Miche
za isto Martire, chogi za suudo castuo gne-
zoue uire, i za obluxiti zachon chachono
hrabreni zataenici chogi, do smarti aru-
uchise protulisu sfoyu charf: Miche u isti-
nu Isponidniche, chogi prem achose nisu po-
stauili pod mace omb chi gnih progagnahu,
nisehie ne magne propignauichi sfoyu pu-
ut stamnostii, i porelingii nisu nichachor
izgubili palmu od Martira. Do cho-
gih druxbe uruyemo dave bio Blaven
Sfeti Juan Grada Troghira Bischup,
Chogi chachouaye bio Xiota ali dosto-
yantua, i chachoye na Bischupstuo priha,
ouo Sloxenye choye nalliduyechaxe.

ostalima. Na dva mjesta u uobičajenom redu pričanja umetnute su godine: 1525. kada se priča o saracenskom rušenju grada i 1572. kada se opisuje mletačka pljačka svećevih moćiju. Iako su godine pogrešne, govore o htijenju prepisivača da Lučićeva istraživanja unese u štenje. Značajnija od te promjene je ona koja je učinjena na samom kraju. Umjesto molitve, iza Treguanova zapisa dodan je kratak opis nekoliko čuda (list 99v—101r) koja su se dogodila u XV stoljeću, a zabilježena su početkom XVIII na latinskom, pa se stoga i ovaj rukopis može svrstati u red mlađih prepisa štenja.

Pocimgne Xivot Svetoga Ivanna BiSkupa Troghirskoga. Nepoput. Listovi (papir, 22 x 15 cm) pobrojani od 1 do 6. Rukopis se sačuvao u Bolu, u obitelji Ive Babića koji ga je 1938. darovao Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u kojoj se čuva pod oznakom R 5258. Iako nije pisan kao štenje, jer nema nikakve oznake štenja ni zaziv iza svakoga, rukopis je sličniji štenjima po prijevodu. O drugim značajkama koje bi upotpunile ovaj zaključak nije moguće suditi jer je rukopis pisan samo do riječi: »nijednaSe nà ono miSto vecch nemoxe namiStiti.« što je kraj četvrtoga štenja. Prepisivač nije dalje nastavio. Sudeći po pravopisu ovaj bi rukopis mogao biti iz polovine XVIII stoljeća.

Jedno nepotpuno sačuvano štenje ima knjižnica Arheološkoga muzeja u Splitu (49 h 4 g) listovi 3r—30v, papir, 29 x 20 cm). Nedostaju mu prva dva lista, a na ostalima (list 3r—20v) sačuvano je štenje od riječi: »ovako odgovori. Ako je providjeno ovako od Gospodinna Boga« pa do kraja. Zanimljivost ovoga rukopisa je dio (list 21r—22r) u kojem su prepisana prva tri latinska štenja na svečev blagdan: *In Vigilia B. Ioannis Epi(scopi) Protectoris Lectio I, Lectio II, Lectio III.* Rukopis sadrži još i štenja na blagdan svetoga Lovre. molitve na Veliki petak i štenja za Božić. Po sadržaju se može tvrditi da je pripadao trogirskoj crkvi i da je nastao na početku XIX stoljeća.

U arhivu župne crkve u Kaštel Štafiliću su dva rukopisa Života. Jedan je dodan knjizi Drvgi libar sivotih. . . (broj II, papir, 25 × 19 cm, list 115r—128v), a pisan je možda između 1720. i 1764. Naslov mu je *Pocimgne Xivot B. a Svetogha Ivanna Biskupa Trogir.* (u kazalu: Leciuni S. Ivana Biskupa Troghirskoga). Drugi je sačuvani dio veće cjeline (broj XVII, papir, 25 × 16,5 cm, list 1—18) i ima naslov *U Četvrtak Nedilje Šestodese: tice Zavit davnjeno od svega puka učinjen na postenje Blazenoga Ivana Biskupa Trogirskoga.* Nastao je zasigurno u XIX stoljeću.

U arhivu župne crkve u Kaštel Starom čuva se pod brojem 59 rukopisna knjiga (papir, 28,5 × 19 cm) različitih štenja. Prvi list nije sačuvan, a ostali su pobrojani po stranama 3—244. Rukopis je pisao mještanan Toma Supin. najvjerojatnije u dva navrata. Sudeći po bilješci na strani 141 prvi put je to moglo biti između 25. studenoga 1809. i 6. siječnja 1821, a drugi put je bilo godine 1831, kako piše na listu umetnutom između strana 52 i 53. Štenje na blagdan svetoga Ivana Trogirskoga napisano je na stranama 167—184. Naslov mu je *Na dan S.ga Ivanna Ursini Biskupa Troghirskoga. nà 14. (Novem)bra.* Iza njega je uobičajeno: *Pocimgne Xivot Svetoga Ivanna Orsini Biskupa Troghirskoga i Ispovidnika Issukarstova.* Život je veoma skraćen i podijeljen je na samo tri štenja.

Arhiv župne crkve u Kaštel Lukšiću ima rukopis (papir, 28 × 19 cm, strana 1—20) sa naslovom *Xivot Svetoga Ivana Urssina Ispovidnika Issukarstova,*

i Biskupa Trogirskoga. Ispisan od mene Tomme Micegliovichia Godiscche Gospodinovo 1833.

Tiskano izdanje. Godine 1881. u splitskoj tiskari Ante Zannonija tiskana je na 16 strana knjiga čiji dug naslov najbolje govori o izdavaču i o njegovim nakanama: Odbor izabran od Obćine i od Crkovinarstva za dostojno svetkovati drugu stogodišnjicu Prinosa Svetoga Ivana koja spada na dan 4 Svibnja 1881 u sidnici 7 Veljače 1881 odlučio da se daje tiskati Život istoga Svetca kako se piva na jutrenji njegova blagdana na 14 Studenoga. I to ponajviše s uzroka da neimajući puk Život Svetoga Ivana u hrvatskom jeziku može lahko dobiti isti i tako zadovoljiti svomu bogoljubstvu prema Svetcu i sliditi pomnji-vo pivaće istoga Života na dan rečenoga blagdana.

Stenje je potpuno, sastavljeno od svih devet čitanja, s nekoliko povijesnih podataka na kraju. Na početku je naslov Lectio I. Počimlje Život Svetoga Ivana Biskupa Trogirskoga.

Izubljeni rukopis. U knjižnici zadarskoga Velegimnazija čuvao se do rušenja u prošlom ratu rukopis od 20 listova Život Svetoga Ivana Biskupa Trogirskoga. Pisan na papiru (u četvrtini) u XVIII stoljeću, nagrizen.²¹

VITA. Knjiga ima naslov: Vita | B. Ioannis | Confessoris | Episcopis Tragvriensis, | et eius Miracvula. | Romae, Typis Thomae Colinij. 1657. | Superiorum permiSSu. Prve dvije strane (21,5 x 16,5 cm) nisu pobrojene, ostale su brojene od 1 do 63 i na kraju je jedna netiskana bez broja. Dozvola tiskanja dana je 23. rujna 1657, a knjiga je bila već dovršena u ožujku 1658.

Djelo je uredio i izdao Ivan Lučić kao svoju prvu tiskanu knjigu. Njegov vlastiti primjerak s rukopisnim ispravcima tiskarskih pogrešaka, dodanim bilješakama i popisom onih kojima je knjigu slao na dar čuvao se u knjižnici Pappafava u Zadru iz koje je 1927. darovan sadašnjoj zadarskoj Naučnoj biblioteci gdje se čuva pod oznakom Ms. 766.²²

Okosnicu djela čini Vita Beati Ioannis Episcopi, & Confessoris Tragvriensis, & eius Miracula: ImpenSis Reuerendi Domini Ioannis Statilij Tragvriensis PraepoSiti VrSienSis: SereniSsimi Regis Hungariae Secretarij excuSa. (strana 1—20). Ovu tiskanu knjigu našao je Lučić u Trogiru prvih dana studenoga 1651, pa iako ne opisuje gdje je bila, vjerovatno je da je zajedno s ostalom građom o svetom Ivanu bila u knjižnici Dominika Andreisa, iz koje je nedugo prije toga crpio podatke Giovanni Francesco Loredano. Lučić ne navodi mjesto i godinu tiskanja te knjige, već samo podatak da je to bilo kada je njen izdavač Ivan Statilić bio 1521. kao izaslanik ugarskog kralja u Mlecima.²³ Vjerovatnije je da je to bilo oko godine 1519. jer je u pohvalnoj pjesmi Tome Mrčića (Thomae Nigri Dalmatae Protonot. ApoStolicij in piam curam Ioannis Statilij Traguritaey.) on nazvan apostolskim protonotarom, a ne skradinskim biskupom, što je postao na samom početku 1520. godine.

Osobito vrijedan dio ovoga izdanja je: Ioannis Lvcii Notae Historicae ad Vitam B. Ioannis Confessoris Episcopi Tragvriensis. (strana 23—56). Ivan Lučić je tu u 53 bilješke uz Vita sakupio mnoštvo povijesne građe. Na kraju je tiskao usporedno stare i nove himne i antifone u svečevu čast (strana 57—62).

Izdajući ponovo Život, koji je prije više od stotinu godina bio tiskao Statilić, Lučić je, sudeći po interpunkciji i skraćenicama, neuobičajenim u njegovo vrijeme i u njegovim djelima, to učinio po tom prvom izdanju. Sigurno je ono i u Lučićevo vrijeme bilo rijetko sačuvano, a danas još nije otkriveno,

pa stoga Lučićevo izdanje, dok ne bude poznato Statilićevo, možemo prihvatiti kao njegov pretisak. Lučić je u red toga prvoga izdanja unosio samo znak § za svoje bilješke i broj te bilješke na rubu stranice. Bilješku je u svom dijelu pisao tako da je najprije ponovio rečenicu iz Vita koju je htio protumačiti. To dokazuje kako je brižljivo čuvao red prvoga izdanja, a to je način koji će on u svojim povijesnim istraživanjima i u upotrebljavanju izvora uvijek primjenjivati.

Lučić u svom izdanju, a vjerovatno i Statilić, upotrebljava ovaj pravopis: & za *et*, *S*, *u* za glas *u* i *v* jednako kao što ima i *v* za iste glasove, slovo *j* za glas *i*, *ę* za dvoglas *ae* koji piše i *ae*, *oe* piše *œ*, a skupinu *ct* također spaja *ct*. U tiskanom slogu ostavio je Lučić brojne skraćenice kakve su uobičajene u rukopisima i starijim tiskanim knjigama (*cū* = *cum*, *palmā* = *palmam*, *expauēt* = *expavent*, *comotus* = *commotus*, *absq.* = *absque*, *Et. n.* = *Etenim*). Interpunkcija je veoma neujednačena, a najčešće iza točke nema velikoga slova ili je točka umjesto zareza.

Pripremajući sadašnje izdanje Vite za Splitski književni krug, odlučio sam se za Lučićevo izdanje po njegovom vlastitom primjerku knjige u kojem je rukopisno ispravljeno više tiskarskih pogrešaka nego je navedeno u Errata na kraju knjige. Dajući tako djelu onu točnost koju mu je želio dati njegov izdavač, odlučio sam mu dati za današnjeg čitatelja i onu mjeru čitljivosti koju sadašnje navike nameću. Tako su razriješene sve skraćenice zajedno sa znakom &, slovo *S* zamijenjeno sa *s*, *j*, *u* i *v* su pisani po novom pravopisu; tiskarske mogućnosti uvjetovale su odvojeno pisanje dvoglasa *ae* i *œ* te skupine *ct*. Kako u sadašnje izdanje nisu uvrštene i Lučićeve bilješke, izostavljen je i njegov znak § i broj bilješke. Kao znak starine izdanja i staroga tiska ostavljam ono što je tiskarski bilo moguće, a znatnije ne otežava čitljivost: dvoglas *e* i staru interpunkciju koja može poslužiti za poredbu sa hrvatskom.

Sakupljajući građu za svoje izdanje Ivan Lučić je sastavio jedan rukopisni svezak u kojem je sam prepisao, prema izvornicima koje je našao ili po prepisima koje su mu drugi slali, mnoge isprave, dijelove ljetopisa i statuta, popis svečevih čuda, himne, antifone i latinske pjesme svecu u čast. Na ovaj rukopis prvi je upozorio Petar Kaer 1904. godine.³⁴ Nije jasno čiji je on tada bio i gdje ga je našao. Godine 1954. prodao je taj rukopis Zvonimir Hećimović Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci gdje se čuva pod oznakom R 6608. Rukopis (papir, 20,6 × 14,5 cm) ima sačuvana 92 lista (novo brojenje 1r—82v), a vjerovatno ih je bilo više jer nema naslovne strane. Iako je Kaer popisao sadržaj zbornika, a najviše se pozabavio latinskom pjesmom Sebastijana Mladinića u njemu, vrijednost ovoga rukopisa zaslužuje da se posebno prouči, što ću naskoro učiniti. Ovdje treba samo zabilježiti da je Lučić u Vita tiskao himne i antifone kao što su u rukopisu, te da je povijesna građa, koju je u Vita samo djelomično naveo, u rukopisu čitava prepisana. Čuda svetoga Ivana iz XV stoljeća ima više nego je u Farlatija. Latinske pjesme iz rukopisa Lučić nije izdao iako na njihovo postojanje upozorava u jednoj bilješci.

Ostala izdanja

Riceputi i Farlati. Prikupljajući građu za svoje djelo o povijesti zemalja na području staroga Ilirika, sabrao je Filippo Riceputi, začetnik toga djela, obilje knjiga, rukopisa i bilježaka. Da je za tu povijest već bio obrađen i sveti

Ivan Trogirski dokazuje Riceputijeva knjižnica u kojoj je (po sačuvanom dijelu kataloga u splitskom Arheološkom muzeju, 49 h 6b) imao rukopis *Acta S. Ió: Vrsini cum Notis Ioa: Lucii et nostris*, tiskanu Vita Lučićevoga izdanja i Loredanov životopis svetoga Ivana (izdanje iz 1689).²⁵ Rukopis *Acta* sačuvao se u Visu, a godine 1871. darovao ga je fra Jeronim Marinković Jugoslaven-skoj akademiji, te je sada u njenom Arhivu pod oznakom II b 5.¹⁸

Daniele Farlati je nastavio Riceputijevo djelo i pripremio ga za tiskanje. Tako je u studenom 1765. dovršio Illyrici Sacri tomus quartus. Dozvola tiskanja dana je u siječnju 1767, a djelo je tiskao Sebastian Coleti u Mlecima 1769.

U povijesti trogirskih biskupa prvi je među njima S. Joannes Ursinus. Nakon kratkog svog uvoda Farlati donosi na stranama 310—322 Vita S. Joannis ep. Traguriensis. Objašnjava da to čini po Lučićevom izdanju jer da je od toga djela sačuvano malo primjeraka. Farlati ispravlja tiskarske pogreške Lučićeva izdanja, razrješava skraćenicice, glasove *u* i *v* i skupinu *ij* piše po novom pravopisu, *e* piše *ae*, interpunkciju provodi dosljedno, a znak § za bilješku izostavlja. Farlati mijenja neke riječi u Vita i stare zamjenjuje jasnijim izrazima (Lučić: »de praesente luce migrare«; Farlati: »de praesente vita migrare«; hrvatski: »umri«).

Osim tih vanjskih promjena Farlati u svoje izdanje unosi novi unutrašnji raspored zasnovan na Lučićevim zapažanjima i na slijedu događaja opisanih u Vita. Lučićevo izdanje i hrvatski prijevod teku neprekidno bez podjele. Farlati dijeli Vita na dva dijela: Pars Prima Auctore Anonymo. Acta S. Joannis, & obitus. (strana 310—316) i Pars Secunda Auctore Treguano Archidiacono Traguriensi. De inventione, itemque translatione corporis S. Joannis. (strana 316—322). Podjelu je učinio na onom mjestu na koje je Lučić upozorio (Vita, 10). Dalje je podjela na poglavlja. U prvom dijelu, nakon Praefatio (u bilješci upozorava da ga je napisao Treguan), slijedi osam poglavlja. Na početku svakoga je kratak sadržaj koji je Farlati sastavio, a na kraju njegove bilješke (ukupno 41) u koje je uvrstio i dijelove Lučićevih, ali bez navođenja isprava jer je njih moguće naći na drugim mjestima u knjizi. Drugi dio je podijeljen na šest poglavlja i Epilogus. Šesto poglavlje Farlati oblikuje kao cjelinu nastalu po svjedočanstvu šezdesetorice svjedoka, pa ga stoga dijeli na: Praefatio, Miraculum I, II, III. Kratak sadržaj i bilješke (ukupno 23) svakog poglavlja donosi kao i u prvom dijelu. U svojim Additamenta (strana 322—329) daje Farlati u sedam dijelova različite povijesne bilješke temeljene na Lučićevima, ali o tome ovdje ne treba raspravljati.

Rački. Temeljnu zbirku tiskanih isprava, zaključaka crkvenih sabora i izvoda iz pisaca za ranosrednjovjekovnu povijest Hrvata sastavio je 1877. Franjo Rački i ona po cjelovitosti zamisli i obrade nije još nadmašena.²⁶ U treći dio (Excerpta e scriptoribus) uvrstio je Rački pod brojem 222. (strana 449—453) uz vremensku oznaku: Inde ab a. 1063. dio Vita pod naslovom: E vita b. Joannis episcopi traguriensis. Osnovica mu je Farlatijevo izdanje, ali bez njegovih poglavlja i bilježaka. On osuvremenjuje interpunkciju, razrješeno piše skraćenicu &, staro S piše s, a dvoglas ae piše ae. Dosljedan svom zadatku izdavača povijesnih izvora Rački unosi u red pričanja točnu vremensku oznaku, pa stoga riječi: »Temporibus igitur Colomani regis Hungariae, cum quidam legatus ab urbe Roma misisset ad partes Pannoniae« mijenja ovako: »Temporibus igitur C(resimiri) regis (Chroatorum), cum quidam legatus (sc. Johannes

cardinalis), ab urbe Roma missus ad partes Sclavoniae«, i sve to objašnjava u bilješkama. Rački je izdao prolog i prva tri poglavlja po Farlatiju, upravo onoliko koliko je vremenski ulazilo u razdoblje prije Kolomanova dolaska. U bilješki je dodao završnu Treguanovu izjavu kako bi dokazao pisca i vrijeme pisanja Vite.

Ovaj zapis donosi u svojoj zbirci isprava 1905. godine Tade Smičiklas, ali, začudo, on ga izdvaja iz cjeline Vita i čini od njega zasebnu ispravu.²⁷

Šišić. Upravo na onom mjestu gdje je Rački završio svoje izdanje počeo je Vita kao izvor upotrebljavati Ferdo Šišić u svom radu o Kolomanovom dolasku u Dalmaciju. Kako bi olakšao praćenje svoga izlaganja on je proveo tri poglavlja Vita (IV—VI) na hrvatski, ali nije donio i latinski izvornik.²⁸ Izdajući godine 1914. Priručnik izvora hrvatske historije, u kojem je izvore okupljao u cjeline pogodne za proučavanje, Šišić je izdao latinsku Vita u dijelu 26. Okupacija dalmatinskih gradova (1107). kao izvor a. pod naslovom: Vita s. Joannis ep. Traguriensis auctore anonymo. Pars prima. Acta S. Joannis et obitus. Caput IV, V, VI. Uz to je u uvodnoj raspravi uz ovaj dio ponovo izdao svoj prijevod na hrvatski.²⁹ Način kako je izdao latinski dio svjedoči da se koristio Farlatijevim izdanjem jer prenosi njegov naslov i podjelu na poglavlja s kratkim sadržajem na početku, iako kao izvor za prijevod navodi Lučićevo izdanje. Postupak u izdavanju je isti kao i kod Račkoga. U oba svoja rada Šišić donosi u hrvatskom prijevodu i Treguanov zapis na kraju Vite.

Gombos. Godine 1937. i 1938. tiskano je u Budimpešti obimno djelo ugarskoga povjesnika Albina Ferenca Gombosa *Catalogus fontium historiae Hungaricae aevo Ducum et Regum ex stirpe Arpad descendentium ab anno Christi DCCC usque ad annum MCCC*. Izvori su ovdje sakupljeni na veoma sustavan i pregledan način. Tako se o Životu, o svetom Ivanu i o Treguanu mogu naći natuknice na tri mjesta.³⁰ Osnova se nalazi pod natuknicom Vita s. Iohannis Ursini episcopi Traguriensis (obiit circa annum. 1111) auctore anonymo synchrono, quam reformavit et auxit Treguanus (floruit anni 1203) archidiaconus Traguriensis. Po Farlatijevom izdanju tiska dijelove iz poglavlja I, IV, V i VI.

Izdajući ovdje Život u izvornom pravopisu rukopisa IV a 19 nastojao sam omogućiti poredbeno proučavanje s već izdanim Životom iz Vrtla u nizu Split-ski književni krug.

1r Xiut Blaxenoga Sfetoga Iuana BiSchupa TroghirSchoga.

Stuoritegl cloicaSchoga Naroda GoSpodin nas, htechi Criqui (choyu charfyu Sina Sfoyega ISucharSta Spechiega na chrixu biSe poSfetio) utuarditi zaStae, ũ Sfete gore, na hrabroSt yachoSti gne, Niche obraa Apostole zadabi gnihof glaas od pripouidanya po Sfemu Sfitu izaSaa: á Niche za iStoo Martire, chogi za SuidoçaStuo gnegoue uire, i za obSluxiti zachon chachono hrabreni zatačnici chogi, do Smarti aruuchiSe proliliSu Sfoyu charf: Niche ũ iStinu ISpouidniche, chogi prem achoSe niSu poStauili pod maçe onih chi gnih progagnahu, niSchie ne magne propignaiuchi Sfoyu puut s'tamnoStii, i poxelingij niSu nichachor izgubili plamu od Martiria. Od chogih druxbe uiruyemo daye bio Blaxeni Sfeti Iuan Grada Troghira BiSchup, Chogi chachouaye bio xiuota ali doStoyanStua, i chachoye na BiSchupStuo priSaa, ouo Sloxenye (choye naSliduye chaxe.

- 1v U urime dachle Cholomana Chraglia VgarSchoga buduchi iedan Legat iz Rima poSlan ch'Vgrom, i buduchi doSal ú Dalmaciu, ú Zadar, pridoSe chngnemu Troghirani molechiga dabi chroz gnih zemgliu proSal: iere Troghir cichia uelicha neSclada me ú Graiane StaSe napoghibil, choi Legat miSlechi Sam ú Sebi da nemogaSe bogli početach dati Sfomu poSalStuu nego meu Graiane mir uçiniti. VSliSagih i Sgnimi poyde ú Troghir, ucho miSto buduchigih razumno poSfiStil, Starii neSchlad me ú Graiane ú miru, i ú priazan obarnu. Tacho Stechi ú Troghir, zgodSe da BiSchup TroghirSchi umri pochoioy Smarti Popoue i uas Puch poydoSe ch'Legatu uelega molechi, dabigim hotio prouiditi za paStira od onih choih biSe doueo uSfoyu druxbu ú Troghir. Choya riç uiaSemuse vele trudna uçiniti neSamo da bihu od daleche zemglie, da yoSchie çichia raSlichih obicaii | i narauí od miStih, i yoSchie neufaSese dabi chogi bil ú gnegouu druxbu chogibi na toy dobro uoglnu priStal. Napochon buduchi uele od gnih moglien, SpomenuSe da biSe ú gnegouu druxbu iedan yoSchie mlad Redofnih da ne lahche pameti plemenit, i dobro nauçen, i dobrih chiudii po ime Iuan, choyemu po oui put nauçe gouoriti. Ni tebi Sinu dragi otayno, cholichome molii oui puch ouoga Grada dabih odnassee druxbee oStauil nichoga za BiSchupa, i za Vladauza gnihoue Crique. I zaç gouoriSe da glas od pucha yeSt glas Boxgi uidinamSe daye potribno zgoditi ouomu puchu, zato Sada uchripoSt Boxiu ufaiuchiSe priprauiSe da podneSeS brime ouo i poçtenye, zaç nie drughi niedan ú naSSoy druxbi tacho doStoyan chogabiSmo mogli nato poçtenye Stauiti. Od te riçi cufsi SmutiSe yer, chacho BiSe golubinSche puritadi Sramexgliuo odgouori | CaSi tebi GoSpodine, i Otçe nigdar naSao çabití neðrago bilo ú meni? Zaç mene Sfituyes da podlexem brimme choye plechia pri yacha nemoglabi podneSti, i razliche nebuduchi tache chripoSti, ú xiutu ni nauçenya, nitachoSe Sfim xiutom zaStauil. Da acho tebi GoSpodine neuidiSe draga moya Sluxba Stuogim odpuSchienyem hohiuSe pria opet' doma uratiti odchudaSam Stobom doSal nego, ú ouu riç nichogar budu SliSao. Tacho Iuan odgouraiuchi na Sfit Legatof yoschie gouorechi dabi pria Sfachu muchu podneSao negobih prial podloxiSe pod to brimme BiSchupom biti. Izayde ch'puchu Legat, i po oui naçin ya gnim gouoriti. Bratyo, i Sinoui bih odluçio uaSSim doStoynim, i prauednim molbam, ú goditi cholicho po Bogu mogah da niSan mogal Schonçati chahoSmo xelili. IeSt iedan unaSoy druxbi choiega za uelich
- 2r gnegof | razum, i za nareSene gnegoue chiudi, i u gnegouu mladoSt uam xegliah ugoditi. Da zaç nemogu gnega nato nagnati yer nimene nechie SliSati, ni uaSSoy uogli priStati po uaSSoy uogli prouyte ui Sam! uaSSoy Criqui od nichoga muxa choiSE doStoi i nato prauedno, i razumno miSlite. Toy SliSafsi Puch uas, i Popoue oxaloStiSeSe, boyechiSe dabi Grad razruSen, i prez PaStira razluçeni chadbi odaSal Legat. dabi nagore od paruagnih ne doSli, i natoSe upali od chleSe nebi mogli duignuti, Sfi Syednom uogliom odluçiSse nedilitiSe od urat Legatouih paruo negoli od gnega doStigli ono ça od gnega pitahu. Chacho razumi xegliu Pucha i od uapienya gnegoua opeta buduchiSe Smutio, ioSchieSe obarnu chtomu reçenomou Mladichiu, i yamu po oui put gouoriti. Sinu dragi dobro znas i ia mgnu daSi iStinan, cholicho dobro ieSt çlouichu chogi
- 2v Sramexgliuo odgouori | CaSi tebi GoSpodine, i Otçe nigdar naSao çabití neðrago bilo ú meni? Zaç mene Sfituyes da podlexem brimme choye plechia pri yacha nemoglabi podneSti, i razliche nebuduchi tache chripoSti, ú xiutu ni nauçenya, nitachoSe Sfim xiutom zaStauil. Da acho tebi GoSpodine neuidiSe draga moya Sluxba Stuogim odpuSchienyem hohiuSe pria opet' doma uratiti odchudaSam Stobom doSal nego, ú ouu riç nichogar budu SliSao. Tacho Iuan odgouraiuchi na Sfit Legatof yoschie gouorechi dabi pria Sfachu muchu podneSao negobih prial podloxiSe pod to brimme BiSchupom biti. Izayde ch'puchu Legat, i po oui naçin ya gnim gouoriti. Bratyo, i Sinoui bih odluçio uaSSim doStoynim, i prauednim molbam, ú goditi cholicho po Bogu mogah da niSan mogal Schonçati chahoSmo xelili. IeSt iedan unaSoy druxbi choiega za uelich
- 3r gnegof | razum, i za nareSene gnegoue chiudi, i u gnegouu mladoSt uam xegliah ugoditi. Da zaç nemogu gnega nato nagnati yer nimene nechie SliSati, ni uaSSoy uogli priStati po uaSSoy uogli prouyte ui Sam! uaSSoy Criqui od nichoga muxa choiSE doStoi i nato prauedno, i razumno miSlite. Toy SliSafsi Puch uas, i Popoue oxaloStiSeSe, boyechiSe dabi Grad razruSen, i prez PaStira razluçeni chadbi odaSal Legat. dabi nagore od paruagnih ne doSli, i natoSe upali od chleSe nebi mogli duignuti, Sfi Syednom uogliom odluçiSse nedilitiSe od urat Legatouih paruo negoli od gnega doStigli ono ça od gnega pitahu. Chacho razumi xegliu Pucha i od uapienya gnegoua opeta buduchiSe Smutio, ioSchieSe obarnu chtomu reçenomou Mladichiu, i yamu po oui put gouoriti. Sinu dragi dobro znas i ia mgnu daSi iStinan, cholicho dobro ieSt çlouichu chogi
- L. II

- 3v buduchi noSio Iaram od Sfoie | mladoSti, iere Iaram GoSpodina Boga Sladach ieSt podneSti, i brime gnegouo ieSt lagahno, techoSe Sti, ú Van-gelgiu. Zato Brayne imas znati da hochiete nayti oblaSt Boxya za Vapie-nye ouoga Pucha da uratis, ú ouom miStu goSpodinu tuoye zauite poSue-chiuiuchi oStiu od huaglienya, prichaxeS Uicgnemu Teoza od uSt tuoih. Napochon Iuan priSta na riçi Legatoue, i mislechi da BoxaStuena odlu-cha nemoreSe priuarnuti, ouacho odgouori. Achoye prouidino ouacho od GoSpodina Boga daSe nemoxe inacho uçiniti iaSam chuntent, liSto da Criqui moya mucha pruditi bude, buði voglia Boxya, i tuoya otçe. Zato ueSel Legat izayde ch'Puchu, i Schazamu daye gnegouo xelinye iSpugne-no. GiaSceSe Popoue, i uas puch ueSeliti dayuchi hualu GoSpodinu Bogu, i Sfetoy RimSchoy Criqui, daSu doStoyni bili imati ouachoga BiS-chupa, zato Siednim | hotinyem mole, i proSe da chachobi moglo pria biti dabiSe BiSchupom conSechral. Legat buduchi otiSal na Sfoy put, Iuan BiSchup poSfetiSe od Lourinza SolinSchoga ArchibiSchupa, i uratif-SiSe, ú Troghir bi priat S'ueSelyem, od Sfega Pucha. I bi poStafglien, ú chatidru BiSchupouu, NedaaSe linoSti chacho mnozi buduchi naSli uzroch dabiSe netrudili áon prez priStancha, ú xexinich, molituah, neSpanye, i, ú AlmuStuo, ya produxiti uas Sfoi xiout. BiSe lip gouornich, i veliche mudroSti, umiglien, i, ú gouorenje iStinan, ú Sudu prauedan, i dauaSe Bogu ça ye Boxye, taSchiu Slauu potrepaSe, me, ú Gliudmi obuchoua-SceSe, ú lipu, i, ú plemenitu Sfittu, á na'golo noSase oStar Cilicy. I pouas uich Sfoga Xiوتا ni inacho çinil, ú poStegliu Sfoye chomore, choyu od gnegouich chomornichof lipo oprafglieno nahaiaSe, i izagnafSi, tei Sfoye
- 4v chomorniche, dozouiSe otayno choga godir ubogoga, i poStafglaSega | natu oprauu PoStegliu a on dugo bdechi obnoch napodu prilexaSe, Sfarh gole
- L. III puti obloxen, ú Sparoxinu. Tachoiè dugo urime cinechi, zgodiSe da yedno
- Mira-
chu od
vina.
- GodiSchie priStupaiuchi yematfa Grad toliche potuçe Vinograde da niStor ne mogoSe umaStiti, nego malo Grozdach doma poneSoSe. A BiSchupoue Sluge buduchi, i oni po tay naçin tacho malo Grozdach Schupili, od cho-ghSe nebi po baçue napunilo, pouidaSe gnemu cholicho malo Grozdof od gnegouih Vinogradi bihu doneSli. Choim on reçe moguchye GoSpodin Bog, chogi po MoizeSu Sfoiemu Sluzi, da iz Suha Camicha Sfemu Puchu IzraelSchomu ueliche uode, i nam od malih grozdof more dati uele Vina. Poyte, i çaye dal GoSpodin, choyemu Sluxim, ú gnegouo moguchie, i ime otoçite. A gnegoue Sluge poydoSe i uçiniSe chachoim biSe zapouidil, i chacho, poçaSe otachati, tolicheSe Vino proli da od tachoue male Baçue,
- 5r tri | ueliche Baçue napuniSe pune tolicheSe Velioho* Vino toçaSe. Choïu riç uidifSi Suelichim çudom, pouidaSe Bischupu Blaxenomu, i rechoSe GoSpodine, çudna, i StraSna riç ieStSe Sgodila, iureSmo od tolichò malo Grozdof tri veliche Baçue napunili, i çaye çudnie vino prez priStancha teçe. Choim Slugam tiho odgouori. Pomiluyuas GoSpodin Bog zaç milo-Sardie Boxye ú nenauidoSt obrachiate? Ouo za iStinu ça Sada obilno teçiSe, iureye priStalo. I od ouoga griha, da neSamo nam da Sfemu Puchu ieSte SagriSili. A oni Sluge Sfoiemu poSlu odaSli, chachoim biSe reçal naydoSe Vino da yur biSe pristalo. Da u drugo urime hodechi po

more, ú Sibenich, i ú plafzu, ú choyu biSe Sfeti BiSchup, noSahu yednu Baçuu Vina, i buduchi doSli naploççu uzdignuSe uelich vitar. I zaç ploçça yeSt chahobi recha odSiçena i proStarlaSe ú more, uelecrat poc-hrieyu more | onaa Plafza reçena ch'toy Ploççi gognena buduchi Sa Sfom robom chaSe noSaSe potopiSe. Od choye neSrichie iedni pliuaiuchi, drughi na daSchah chachoSe bihu dobauili izpliuahu, Sam BiSchup po uale od mora chacho dabi poSuho hodil prez niedne peçali nachray izlize. Inapochon po gnegouy zapouidi Plafza zdraua iz morSche dubine SaSfom robom chu noSaSe izayde pota naçin da iedna chapglia uina ne

L. IV pomagncha. V ono urime zgodiSe da Choloman Chragl VgharSchi ch'morSchim Stranam Suelichom VoySchom doyde da podloxi Sebi chraglietSto Iliriçiano yur buduchi Haruate podloxil, i zaç gouoraSeSe da Zadar ieSt tuargi, i moguchigi od oStalih gradof Dalmacie nazapad, i tuardinom od miSta, i velichoSti pucha uoyniçchoga chogy Graad gouoriSe daie nigda bil Sazidan od Adria brata Italoua, zato nay paruo Sfoyu

6r VoiSchu pouede | podagn, chogì grad nehtechiSe podloxiti obSedega SuoySchom, i buduchi lumbarde, i druge naçine, i Sile, chimiSe Gradi Silom uazimayu Suproch gnemu poStauì iur oboruaSe, i mire, i Turne GraiSche. Tachoie çignahu, i Graiani za obraniti Xiut, unutra çinechi Sfe pripraue Suprotif Nepriategliu, Sfoiu Lumbardu, choiu zuahu TArtaria na Sign poStauìSe, da neznamo SgodiliSe zBoxyom uoglom, da chamëye, gnih lunbarde poStafiglieno daSe ali nadmoniciuni, ali, ú mir urachiaSe yerSe obrachiaSe, zato Smuchieni, i zaStraSeni po niedan put inacho neçeçchahuSe S'hraniti, ali umriti aruuchiSe, ali SramotnoSe pridati. Chogì buduchi, ú tacho primiSalye, namiriSe Sfeti Iuan TrogirSchi BiSchup, chogì uechiecrat biSeSe trudio dabi me ú Chragliem, i me ú Zadrani uçinio mir, i dabi meugnimi Sfe neSchlade naçinio chada pride SuiSe

6v Graiani obeSeliSe chacho dabi | imalo odgnega zdrafye izliSti, i poydoSe barzo chgnemu Sfituiuchiga ça imayu vçiniti pouidaiuchimu redom çaye do tada uçigneno. Choye Graiane Sfeti BiSchup tihoe utiSil, gouorechi, Mogì Sinoue nemoyteSe zlouoglitì, ni boyati, zaç GoSpodin yeSt mene ch'uam poSlal, çichia uaSega zdrauya. Poydite barzo, i opeta naprafte uaSSu Lumlardu,* i oprauifSi i pouýtemi. Oni barzo poydoSe namiSto, gdi Kraglieua Lumbarda tolichu miri biSSe razuargla, da yur Nepriategli uiahu ú Grad çaSe çignaSe, tacho oprauifSi uele barzo on ças pouidaSe BiSchupu. A, on doteçe na miSto, i Stechi prez Straha, gdi letchياهو balote od Lumbarad duignufSi ch'nebu ruche i chlechnufSi nacholina ouú reçe molituu Bogu. Sfemoguchì Viçgni Boxe, choyemuSu Sfacha naSfitu podloxna, ú gledaynas, i miloStiuu uSliay molituu Sluge tuoga, za zdrauye ouoga pucha tuoiega, i ouoga Grada, i za onoga | GoSpodina, choi iSchie ouì Grad obladati, chacho yedan, i drugi puch yeSt iedne vire, tacho da iedan GoSpodin obaduima ulada po GoSpodinu naSemu ISuSu ISucharStu chi Stobom pribiua i chragluie, u yedinStuo Duha Sfetoga Bog po Sfe uiche vichom. DuignufSiSe S'molitue zapouidi damu dadu iedan chamen, chogì StauifSi, ú prathiu reçe. GoSpodine Boxe Sa-baothe uçi ruche moye na boy, i parSte moye, chi chamen Izprachie Daidoue upraui Suproch FiliSteu, oni tebe upraui Suprotif nepriategl-Schoy Lumbardi, choya neuçinifSi nichomur zlo sfaSe raSpadi, potay

način daSe nemore druga na ono miSto na miStiti. I ouo gouorechj zapouidi dabi tuardo potegli sfe chonope tacho yeSt izuagnScha Lumbarda udrena, i razpalaSe chacho yeSt Sfeti BiSchup vmolioSe, i niedna na ono miSto niSe mogla na miStiti. Videchi Chragl da iur imaSe malo ne uruche | Grad dobyt, i damuSe omachnu poče biti primiSglien ça ima uçiniti: ChraglSe SramouaSe oStauti Graad ne dobifSi, I yoSSe SramouaSe, daye Stolichom Silom doSal, i urime izgubio prez niedne choriSti, i yur nimaiuchi niedno ufanye da Graad dobude, promini miSal Sfoiu, i obratigyu na zdraugi put, i chiñ nemogaSe Silom dobiti yaihSe dobrotom. I, zato poSla pochliSare cha Grayanom S'ouachouim poSalStuom. A choye uam drago podloxitiSe Chraglieuoy miloSti hochiuuas darxati me ú paruimi od moga chraglieuStua, i uas, i nas Graad, ú chomu Stoite, da znate da uas uolim dobrouoglnie priateglie imati, nego poSilu. Zapouidati, zato Graiani SfitouafSiSe S'BiSchupom, od parue dobrouoglnu podloxiSceSe Chragliu. Pitaiuchigich Chragl çigouom pomochiu bihuSe od gnegoue Sile branili, á onimu pochazaSe da Spomochiu sfetoga Iuana BiSchupa Troghirschoga bihuSe obranili, i zapouidi Chragl daga chgnemu | douedu, i pitaga zaçye Smil uçiniti Suprotif Sili Chragleui. onmu tacho odgouori. Znay Chragliu da Sfeye toy çigneno çichia tuoga zdrauya, i tuoye VoySche: da buduchi ti iedan Chragl CharStianSchi nebiSe omazal CharStianSchom charfyu, i tuoyu VoySchu, tacho buduchi ocquargnen,* chachoSe çlouichu nepriStoi, da nebi dobio zal glas od ne miloSardia, i Stim Sarxbu Boxiu nebi naSa nagnal. Zato GoSpodin Bog izchalbi od tuoye ruche prolitye charui nedoStoyno Sfoyega pucha. Sada uçignenoye Sfe po tuoyu uogliu, i zdrauoye Sfe oStalo, miloSt GoSpodinoua s'Neba yeSt prouidila, i oui puch dabiSe tebi podloxio, i dabiSe ni tuoye ruche ni tuoih naSle ocquargnene od çiste charui. ZaçudiSe Chragl od gnegoue mudroSti, i razumifSi chachoye Sfeta ziuota pochlonimuSe umigleno, i reçe, uidim da ieSi od Boga poSlan, i riç GoSpodinoua yeSt iStina, ú tuoih uStih, i za to Sfeti Otçe molim tuoyu | miloSt, da molis Chraglia, od Chragli da nas, ú miru çuayuchi. i naSSe ChraglieuStuo na dobar put obrachia, i poSmarti S'obranimi Sfoimi, danam daruie ChraglieuStuo uichu viçgne. Chraglga poStoua, i damu mnoge daroue. i Sgnim poyde ch'Sibenichu gdi yeSt Criqua Sfetoga Mihouila Archangela, i do ouoga vrimena uidiSe zgrayena vchoiu Sfeti BiSchup gouorechi miSu Golubiza od Sniga bilia, Sam Chragl uidechi Slize na Glauu Sfetoga BiSchupa, i tolicho dugo Sidi dochla MiSaSe doSpi á poSli odleti ch'Nebu, i nigdirSe neuidi. Chragl ta mirachul uidechi, ueleSe zaçudi, i pouidi onim, chi uzgnega Stahu, i reçe: za iStinu nigdare niSam SliSSal tachoua CudeSa chachoSu oççi moye danaScha uidili od ouoga Sfetoga çlouicha. Zatim Chragl poyde, ú Troghir, i one daroue choye bihu Chragli HaruaSchy aliti GoSpoda SolinScha bihu darouali Criqui | TroghirSchoy potuardi dafSi nato liSte za uechie potuardyenye iS'odpuSchienyem, i blagoSlouo Sfetoga BiSchupa otide. Ne izaydoSe mnoga GodiSchia chachoSe biSe dilil iz Troghira tay Chragl, toliha pecal nayde Sfetoga BiSchupa damuSe viaSe daSe raSpadayu Sfa uda gnegoua, videchi daSe priblixa urime, da bude od Neba zuan SazuafSi Popoue, i Puch Sfim zayedno reçe. Bratio, i Sinoue doSlaye bila voglia

Boxia da Sfami do Sada tuginin Xiuem Sadaye priSlo urime da t̄ilo zengli priporuçam, á DuSu vrachiam Stuuritegliu. Sada draghi pomiSlite cholicho mlouhaa, cholicho mimohodna yeSt prilicha ouoga Sfita. Choia chaxuchi, ú malo urimena chaxenam veSelye, á ú napridach obechuye ufanye, niStar ino neçini da nenadyuchiSe doyde Smart i chogh yeSt zlo mamila, zlogih çini poghinuti, i tachoSe zbiua da choi veçer chacho

9v Premalitgni çuit izhodi danaScha chacho | Sino yeSt uSahal, i neSta-ugliayte ufanye, ú Sfitofna dilla ali uSlau, zaç chada primine Clouich niStare nechie Sobom poneSti, ni Slaua ouoga Sfita hochie Sgnim poyti. NaghiSmo izaSli od utrobe materine, i prez Sumgne chochiemoSe naghi uratiti niStar Snami nenoSechi, nego ali chripoSti, ali grihe. Ça godir Clouich bude poSial, to po Smarti hochie poxeti, i chachoSamuam rechal SpaSitegl xiuota moga GoSpodin Bog raçiSe zuatime od Sfita od choga zuanya toliche ueSelie imam, ú moyu pamet cholicho radoStan izbignu- yem iz ouoga Sfita choye pogibil. A ui moi Sinoue pribiuayte, ú miru, i GoSpodin Bog Otaç od mira, i od gliubau i bude Sfami pribiuati, Pri- mite nauch dabiSe neraSardio GoSpodin Bog, i da ui nebiSteSe zaSli, z dobroga puta: po moyoy Smarti SfituyteSe meuSobõ zauçiniti drugoga BiSchupa choyega Xiut, i nauch budeuam choriStan, moye Tilo uzem- gliu Shranite, Zaçchie | doyti urime da za grihe po ouomu narodu Go- Spodin Bog hochie pohoditi ouo miSto, ú Sibou Sarxbe Sfoye, i oborifSi Sfe gnegoue mire, Grayani raStarchani po druga miSta, ne malo urime prognani hochie Stati. Potom toga ofde uratifSiSe hochie opeta Grad, úzidati, choga Sfoie miSchiane tuardinom hochie uzdarxati, ú yachoSt uichu viçgnu, i hochieih braniti uazda daSe ne budu mochi dobt. Ouo rechSi moligih Sfih, dabimu mir dali, i Samo z'duima duorani oSta, á oStalih zapouidi çeçhati prid urati, tada Sfeti BiSchup duignufSi obedui ruche ch'Nebu ouacho ya napochon moliti GoSpodina Boga gourechi. Gospodine Boxe napomoch moyu poStauise, GoSpodine hodi harlo dame pomoxes da poglauiza od tamnoSti ne SuSriti mene ni dame potopi Sila od uodee ni dame poxhre dubina, ni da obori Sfarh mene Studenaz

10r Sfoiu chrunu. Da otuori meni chlapaiuchiemu vrata Ra= | ShoSe tuoye choyu yeSt obechial ISucharSt Sin tuoy onim chi gliube yme tuoye blagoSlofglieno ú uiche, tebi PaStiru dobri priporuçam Stado choye BioSi priprauil meni, ú xiuot moy, molim, umiglieno tuoyu miloSt za gnih daih, i Sada vçiniS Sloxne tuoioy miloSti i po Smarti dilniçi da budu tuoye Slaue Shranitegliu, i od Chupitegliu Sfita, ú tuoye ruche priporuçam duh moy, i lechSi na Sparoxinu gdi blaxeni Xiut biSe

L. VII uçinio onde urati Sfoyu duSu Stuuritegliu. A oni chi bihu Sgnim oStali plaçam uapiahu, i doydoSe Sfi Grayani plaçuchi, i uas Graad napuniSe plaça, i nitchorSe nemogaSe uzdarxati dabi ne Suzio, Muxi, i Xene SfiSe zaiedno bogliahu, i od Sfache uarSti. O ny uas dan Stahu, ú plaçu, i ú xaloSti, oprafgliaiuchi Sfeto Tilo daga pochopaiu po obiçay CharStianSchi

11r tachoga naydoSe puna modriz da od podplat do uarh glaue zdra= | fiaSe, ú gnemu nenahoyaSe. I, tacho napochon naSloSeye chachoSu Sfidochou- ali prauedni Sfidoci uelechrat uyen yeSt obnoch, ú Sridu nochi, ú more cho blizu mu biSe daye ulizal zeStochimy Biçi, i uelichimi bolezn i po- choru çinechi. VchopaSega, ú Velichu Çriquu protiuia oltaru Sfetoga

- ChuSme i Domiana, chacho biSe naredil, ioSchie zif, gouorechi nadgnim
 ymne Çriquene, i huale mnoge: na choi greb mnoxì Slipi ieSSu progleda-
 dali darhtafçi ozdrauglieni, i diafli po gnegouoi molitui, i dili, chachoSe
 uechiecrat zgodilo, izteles GliudSchih izagnani. Za ono ça biSe on po
 duchu Sfetu pria rechaa dabiSe izpunilo, neproSadçi mnogaa GodiSchia
 po gnegouoy Smarti Troghir graad od SaraxinSche ruche, ne Samo
 byuazet da yoSchie, i razoren, agraiani chiSe bihu S'hranili ne malo vri-
 mena SchitahuSe podrugih miSti. Neproyde uele urimea* daSe, i Grad
 11v imaSe Sazidatj i Slaua Sfetoga Bi=|Schupa mogliena da nato pomoc-
 nich bude, niçi Graiani chi yoSchie Xiui bihu domaSe uratiSe, i na-
 Stoiechi dabiSe gnih hixe, i opienSche opet Sazidale, i SaSfima zabili
 Spomenu bihu Sfetoga BiSchupa. I buduchi Graad opeta Sazidan onSe
 ni, ú pripouiSti nepripouidaSe, i zgodifSiSe, ú yedno vrime, ú onj Graad
 yedan Vbogi Duhom po ime Theodor, choyega yer prauedno xifgliaSe
 odagnalga biSe gnegof GoSpodin, ouomu, ú vidinye pochazaSe Sfeti
 BiSchup gouorechi, Theodore brate. A on gledayuchi odgourimu, tchoSi
 GoSpodine? Chomu Sfeti odgouori, yaSam Iuan, chiSam bil nigda, ú
 ouomu Gradu BiSchup. DuigniSe, i hodi, i reçi BiSchupu TroghirScho-
 mu, da izneme moye Tilo izonoga miSta gdi lexi da molim za puch, i za
 Graad oui. Che riçi rechSi uechga neby uiditi. A zbudifSiSe ta Çlouich
 tudyeSe uSta, i poče Sam meuSobom miSliti od toga vidinya dabi ono
 12r nebila uiSiun neg | nicha Sablazan damuSeie Schazala, toy oStauì. Mi-
 nufSi nicholico dan, na po nochi rečenomu Theodoru opetmuSe pochaza
 po oui naçin. Iedan çlouich ú Sidine počtene, noSechi Chrix, ú ruche
 obučen, ú Stolu Sfitlu, i bilu, tachnuga gouorechi: Brate Theodore. Cho-
 mu, ú uidinyu odgouori ouoSAm, á Sfeti BiSchup reçe, zaç niSi hayal
 zapouid moyu uçiniti BiSchupu ? duigniSe uiy, i dobro miSli, da oni chi
 priatebiSe pochaza, ú uixiun yaSam oni chi Stobom gouoru. ZatoSe
 çuay da neoStauis chazati ça uidiS, negouorim Stobom, ú priSudinye,
 neg, ú iStinu. DuignufSiSe Clouich, ú Strahu poyde ch'BiSchupu i chacho-
 mu more gouoriti çamu biSe pochazano yedno poyedno Sfe reçe Bi-
 Schupu. A BiSchup laSnomu neuiruiuchi, ú malo riçimu odgouori Sfarh
 te vixiuni nemiSli uele zaç glaSom GoSpodinouim po Proroçi zapouida-
 namSe da ne viruiemo VSni. Otide Clouich u Sfoiem domu nima=
 12v | yuchi ufanye, ú vixiuni po BiSchupouu Sfitouanyu da, ú pamet Sfoyu
 nemoxe ne uirouati. Iedan dan po Sfoiem obiçayu noSechi darua Sam,
 i buduchiSe utrudio, yere od StaroSti mlohaua Xiuota biSe raSpartif-
 Sise od počinu: i po obiçay trudnih zaSpafSi, vçinimuse da Sfeti BiSchup
 dojde S'ueliçim proSfitglienyem, i tachnufSiga ratom od Crix a reçe
 Brate Theodore. A onSe probudi odaSna, i odueliche SfitloSti priStraSiSe,
 i tachomuSe biSe zaeza, iazich damu nemore odgouoriti. Chi darxechi
 gnegouu ruchu, i tihomu gouorechi pochripifSiga reçemu, nemoj Sincho
 boyatiSe, ier niSam nauçan da ubiyam nego da ozdraugliam chiSu ubie-
 ni. Zato potexiSe, i nauìSti BiSchupu, daye prauì Çlouich, á ne Sablazan
 tebiSe priuidila chi ouo Stobom gouori, i Spomenimu da moye Tilo iz
 zemglie izneme, zaçmie od GoSpodina Boga nareyeno da za zdraue Pu-
 cha ouoga, i Graada meu gnim, | i puchom, ú uiche molim. A Theodor
 13r L. VIII zaSfe yer nebiSe Strah potrepal, niStar ne magne uidechi damu tiho, i

gliubezniuou gouori, ouachouimi riçmi odgouori. Euo GoSpodine çamiSi naruçil hochiu gouriti. Achome bude pital gdiSi pochopan, chachochiu odgouoriti? A onmu odgouori. V çriquu Sfetoga Lourinza Martira, reçi da iSchie, i gdi nayde yednu granu yauora, ú zemgliu zadiuenu, tuyche poznati daye moye Tilo zachopano. Ati neoStau i za plechia moye zapouidi, da uele naStoy daih izpuniS, zaç, ú napridach, á choih budeS nehayati nechies mochi ubignuti od velicha zla, ouo rechSi Sonom Sfitlinom otide tia. Zato urachiafSiSe naSfoy Stan uas poSuiSchien, i yeduaSe Schiapom podpiruchi poyde ch'BiSchupu, i iedua mu moxe izrechi çaye uidil, i SliSal. Tadamu yur BiSchup uiroua, i dabi to uechie gliudi znalo hoti da ta Çlouich da oçito po redu Suoyu vi= | xiun pouidi dabiSe nemoglo dati ú oççi BiSchupu. Zato on pouida Sfe, chachoye uidil, ú yStinu, poççe BiSchup od tada Sarçeno pitati ieliSe ça çullo od Starigih od Sfetoga BiSchupa naydoSceSe niçi Starci chogi bihu oStali chadaSeye Graad razorio, i poççeSe chazati, daSu oni culli od Suogih Starigih, daye bil iedan Rimgnanin uelle pria od pogibil Graada BiSchup, ú ouomu miStu po ime zuan Iuan, po chomu GoSpodin Bog ioSchie buduchi on, ú Xiuotu, çudeSaye çinil, á miSe neSpomignamo po razorenyu Graada malo ne SueSmo zabili od Sfuoyh Starigih ça oni bihu SliSali od Sfoih otàaz. Chogi odgour lipo pria BiSchup zaçSe SlagaSe SuidoçaStuom muxa Theodora, ipoyde namiSto, choyemu mux biSe pochaza, i tacho naydoSe, ú yStinu chacho biSe chazano. Choye miSto chacho uidi BiSchup daa hualu GoSpodinu Bogu Sfemoguchiemu, i za duignuti Sfetoto Tilo zapoui= | di Puchu dabi Suachi tri dni poStil. I tacho naSliduyuchi, i Grayane, i Popoue poyde namiSto, i uazamSi motichu poça nayparuo Sfoimi ruchami chopati, a poSli oStali, dochla doydoSe na Greb, chi zemgion biSe pochriuen, i naydoSega. Nie Spodobno Smoiom riçiu izrechi, niye potribno, ú ouo vrime Sada chazati, cholichoSuSe Sfi obeSelili priSechiSe Schazati one riçi cheSu po tom toga zgodiliSe chacho naydoSe Greb chachoSmo rechli. Htihu odualiti çamen chogi zgar StaSe inemogoSse, uechiegih yoSchie priStupi zgouozdenimi polugami iS'chlini, nichachor nemogahuga chrenuti. Na pochon hoti, i BiSchup da nemore niStar ú çiniti .ZatoSe zgodi çagimSe ueSelye biSe zgodilo od naSaStya Sfetoga Tila obratiSe, ú XaloSt, i yaSseSe uele çuditi, i napade nihi Strah na gnih, i izgubiSse ufanye nayti blago Xelino. Napochon SfitouafSiSe meú Sobom, i naSadSi dobar put Bi= | Schup, zazua reçenoga Theodora ufayuchi da poniednomu inomu dabiSe to moglo doSpiti, neg pognemu, chogi biSe doStoyan daSe to pognemu iznayde, i on da tu ploçu chrene, i izualy, zato buduchi zuan doyde nagreb, i ploçu choyu uele yache ruche, i mnozi chonopi nemogahu chrenuti on ratom od yednoga noxa, chogi noSaSe podloxifSiga pod ploçu duignuiu ne inacho neg chacho dabi yednu lagliu Suchgnu lahcho duigaa, i Staiiu uzgor. Buduchi Greb otuoren tolicha uogn, tolische SlatchoSti izaydoSe da ne Samo, ú SuSiStuo, da ina daleçe proStriSe. NaydeSe Sfeto tilo, cilo. i niStar nerazruSeno, izuan Lahta liuoga gdi Chamen tiçaSe. Tada priStupiSe Popoue zayedno S'BiSchupom i duignufSi Sfeto Tilo Himne gouorechi i huale GoSpodinu Bogu, poStauSega, ú rachu od CepriSSa, i SloxiSe tu rachu Sfetim Tilom, ú greb od Mramora, ú reçe= | nu Cri-

15r quu gđi poçiuu dauayuchi pomoch chiSuga proSili, ú ime Boxye. Vra-
 chiyuchi Slipim uid a gluSim Slih, neiachim da mogu hoditi, i odSlobodienye onim chiSu od Diaula obSedeni, do onoga vrimena dochla nebihu Bneçani Graad uazeli. Da greduchi Bneçani drugoç ú Romaniu Sprauglienom uoySchom Suprotif Sciu, ú uratiSeSe, ú Troghir S'trideSet Galiy. I buduchi tay Grad ni miri dobro ograyen, ni turni, ú ocholo, ni oruxyem potribnim za obragnenye, nego nihimi cholci, i gomilami malo uridnimi Silnom ruchom Sfe obratiSe pod maç, iSchahu Sfacha miSta Sachriuena, mnechi daye onde blago zachriueno. Napochon doSadçi nad Greb Sfetoga Iuana gđi blaxeno gnegouo Tilo lexaSe, i mnechi da Sgnim blago Criqueno ieSt zachopano, gnegou Greb SoStalim vreSenyem Criqueni chacho gliuti Vuci razgrabiSe i namore prez Stida poneSoSe; onde otuorifSi |

L. IX
 15v gnegouu rachu mnechi blago nayti chada ino nenaydoSe nego Sfeto Tilo, prez miloSardia daSu tacho blaxeno Tilo neharno, i prez Straha Boxyega razstezali, i uidechi daSu oStali prihigneni Rachu poduarnuSe niStar ino priStalo ugnu ne naydoSe çabi odneSli, nego yedan parSten. I gnega Suelichom priSSom hotech Sneti, i nemoguchiga Sneti odSichoSemu ruchu S'miSçom, i odneSoSe, i Tilo prez ruche nemiloSardno namore oStauise. O zloçeStSa deSnizo choya tolichu, i tachu uaSchinu niSiSe uçiniti StraSilla. OneSliSana chrudeltati tamgnachof nemiloSardnich, choya od martua ISpouidnicha hotilaSi Martira, ú çiniti. O vuçe á ne çlouicaScho Sarce, choye za malo, i ne za uridno ugrabglienye Sfu VoySchuSi od Sqarnilo, chacho Sfi PiSci mogu od tebe hazati: niedna uira ni miloSardie yeSt, ú onih chi po voySchah hodee, i chi Sfoye ruche,

16r i xiut prodayu. Zato tamni Lupexi Sfeto | Tilo oStauifSi namore poneSoSe ruchu od lahta, i ino blago Sobom, i poydoSe naSfoy put, S'zlom chobyu. Zato zgodiSe po prafdi Boxioy, da one Galie greduchi Suproch Sciu yedne odgnih potpoSceSe, á druge, ú nepriateglie upadoSe, á oStale Cuga pomori, da od trideSet Galiy iedua SeSt gihSe urati, ú Bnetche togimSe Sfe zgodi prez Sumgne, yereSuSe paSchi noSili Suprotif Sfetomu Tilu. Troghirani SliSafSi daSuSe Galie, ú Bnetche uratile, i SfechafSiSe poSlaSe pochliSare, v'Bnetche dabigim Sfetu ruchu uratili. Za Sfe yer bihu, lipo, i poçteno priati, buduchi zapouidyeno da gđi naydu Sfoiu robu dagimSe urati, da caSe priStogi od urachienga Sfete ruche ça pitahu tachoym odgouoriSe. NemoyteSe Bratio truditi, nemoyte uSchietu riçi proSipati, proSechi dauamSe rucha onoga Sfetza urati choia yeSt uSiçena od gnegoua Tila, i choya yeSt unas Sdeuoçinyunyu poStaagliena zaçmoSe

16v mi nauçili | reliquie Sfetich TeleeS uele boglie od uas Stouati. I zato naç bihu nayuechie poSli niStar neoprauiSe, i do malo urimena buduchi doSal blagdan Sfetoga BiSchupa, i buduchi uas Puch SchupilSe obnoch, chacho bihu nauçeni da Stuyyu na ueçer gnegoua Blagdana, ú parui poçetach nochi tolichase Sfitlina uçini da yedan drugoga gledayuchi viaSeSe da Sfitlina izhodi izgnih oçiu, i chacho trachata Zuizda, choya caxe promignenye Chragli, i ChraglieuStua. Oua Zuizda reçena buduchi proletila Suarh dogne Strane Dalmaçie, napochon uiena bi Sfarh TroghirSche Crique, Sfoimi Sfitlimi traçi Sfe obSiuase. Zato uas Graad ueleSe zaçudi, i uStupi, i tolichoye priStraSen miSlechi cyaSceSe ça

- zamira gnim tolicha Sfitlina. Buduchise ugaSila ta Sfitlina SachriStan po obiçayu poyde gdi Sfeto Tilo lexaSe dabi Sfiechie uxgal nayde Sfarhu
- 17r rache Blaxenoga Tila niSto, ú ciStu poStauu zamo = | tano, i iziSchafSi, uele çaye ono oçito pozna da yeSt ono blago uele xelino, one Blaxene reliquie, i Sfeta rucha AgnelSchim naçinom doneSena choiu Bneçani niSu dali çlouigimi ruchami daSe doneSe, choye çudo uidifSi uas Puch priteçe hualechi, i Slauechi SpaSiteglia, chi buduchi çudnouat, ú Sfe Stuari Sfoye, i yoSchie çudnouatigi, ú Sfetih Sfoyh ne priStaye prez priStanca SlautiSe. Vas Puch yaSe veSeliti ne izreçenim veSelyem znayuchi da more biti od GoSpodina Boga (ça bude prauedno proSiti) uSliSan po molitue Sfetoga BiSchupa gnihgoua oduitnicha cholicho uechie oçito yeSt poznal, po ouo çudo da pri GoSpodinu Bogu, po gnegoue molitue i Sfet Xiuot more biti, ú gnegoue neuoglie uSliSan. PoStaughienyeSt, ali primiSchien, ú Gradu Troghiru Blaxeni Iuan ISpouidnich, i BiSchup TroghirSchi na oSamnadeSte Kalende od Decenbra chragliuiuchi, i
- 17v CeSaruiuchi GoSpodin nas ISucharSt, choyemu | yeSt poStenye, i huala, ú vich uichom. Amen.
- DoSpiua Xiuot Sfetoga Iuana BiSchupa TroghirSchoga, i ISpouidnicha. NaSliduye od nichih çudeeS choya ni tribe oStauti. Cacho, ú nicho vrime Iordan mux duhofni otaz moiStira od iStoga Grada yedan dan dilayuchi prez pomgne yedno driuo yelouo yedna tancha triSchiza iSchocifSi iz onoga driua porazimu parSt od deSne ruche, choyu SiluiuchiSe dayu izneme nemoreyu poniedan izneti, zato otechSi Sfa rucha SparStom poçeSe Iordan uele boliti, i Sfach ças rucha otiçuchi uechia boleSt reStiSe potaa put da bogliaga biSe Smart nego Xiuot. I nemoguchi ta boleSt uelicha za mnogo daan nemore nigdare oblahcati ni maStyu, ni lichariami, da yoSchie uechia pribiuaSe, tada nemochnich utu miru Stechi uele trudgliuo prez Sna Sfelichom xegliom cechaSe Smart, za izbautiSe od ue = | liche
- 18r boleSti: miSgliaSe uSebi dabiSe zauechial za Sfoye zdrafye Sfetomu Iuanu, da nedauaSemu grih od gnegoue chonSiencie, yere chada biSe zdraf SumgliaSe od gnegoue Sfetigne, çaye tribi uechie gouoriti, Buduchi na chonaz od Smarti zauechiaSe GoSpodinu Bogu, i Sfetomu Iuanu dabi po gnegouoy molitui, i po gnegouih dili achobiSe od Smarti uratio dabi Stauil na gnegouo tilo za Slauu gnegouu yedan parSt Srebaru, i paruu noch, ú zoru Nemochnich buduchi malo uSnul, chi od pocetcha chacho bi porazen nebiSe vSnul, uidi uSan yednoga VlaStelina od onoga Grada po ime Iuana Chaxolina, chi chgnemu grediSe daga pohodi, i xaloStechiSe od gnegoue neSrichie uzemu ruchu teryu ya gladiti, i odriSeuati zauoye parSta chogi biSe porazen, za dabimu ona boleSt chu biSe deuet dan tarpio malo od lahçala. ProbudifSiSe nemochnich laggliu ruchu ochiuti, i
- 18v odriSifSi zauoye gledaiuchi parSt bolizni = | ui, ugleda da triSxchiza malo ne Sfa biSe uancha izaSla, i chacho dabi Sama uapila dayu iznemu: buduchi izneta priSta Sfa bolizan ixaloSt, i chachoSmo SliSali od VSt toga redofnicha do malo urimena ozdraui, i ozdrauifSi yur ne tacho chacho paruo biSe neuiran ú Sfetomu Iuanu da uchripglien poyde nad Greb S'deuoçunyu i vmiglieno gdi lexaSe ono Sfeto, i poçtouano Tilo, i zauit chachoSe biSe zauital ú neuogli, hualechi GoSpodina Boga chi yeSt, çudnouat, u Sfete Sfoye. I ouo by prichladno onomu çase, i ú drugo

urime zgodi chachonamyē uelechrat poudal buduchi Snamī Duyam Gagliardel plemenit Troghiranin chi tachoye Sumgnechi od chripoSṭy Sfetoga Iuana, ú Lito razboliSe od fibre, á fibra po malo reSṭuchi počemu uaS Xiuot goriti chacho dabi, ú oggnu. Choya nemoguchiSe ugaSiti nied-nimi lichariami, i yurSe čechaSe gnegoua Smart | choyoySe biSe uele priblixio, on čas iznoSa yamu charf techi, ne priSṭayuchi tri dni i, tri nochi po ta način Nemochnich izpade da nemore gouoriti, yur nimaSe ufanya da ozdraui. On uSebi vratifSiSe ričyu chacho mogaSe, ú teceSe Sfetomu Iuanu i, chaiuchiSe da ni uiroual, ú gnegoue Sfetigne obechiaSe, ú Sfoyu duSu achomu da zdrauye, da uechie nigdar nechie Sumgniti od gnegoue SfetoSti. Napochon oponochia te parue nochi pochleSeie zauechial. Buduchi izuan Sebe etomuSe pochaza ISpoudnich ISucharStof chachoSe uiaSe vSan, i ouimy riči pochara Nemochnica gouorechi. Zač Sinoui ClouicaSchi yeSṭe tuarda Sarča tolicho da umiloSardie Stuuriteglia Sumgnite da uas nechie uSliSati, nazdrauye po molituu gnegouih Sfetih? Viruyte da Sfmoguchiemu niStar nie trudno, i nam griSnichom doc-hlaSmo, v Xiuotu, i yeSmo Boxyu voglyu činili, tunamyē po Smarti | miloSt dal da mi pochleSmo na nebeSSa uzduignuti, ú ime gnegouo po molituah Sfetih utisimo, i Xiuote, i DuSe na dobro. NiStar magne znayte da buduchi naSoy mlohafSchini dano ime Sfeto po miloSti GoSpodina Boga Sfmoguchiega nitchor nemore naSu Slaau ni vechiu ućiniti ni magnu, da zatoyeSt vam dobro virouati, nechaSe uaSa duSa uzuiSi po-choyu, i zdrauye Xiuota dobudete. I to rechiSi gnegouu glauu StiSnufSi ruchami po četare Strane priSta tečenyē charui, i Nemochnich ozdraui. I chadaSe probudi ia pitati onih, chi onde bihu, tcho oni biSe, chi biSe ulizal dame pochodi. I odgouoriSe da nebihu nichogar vidili, tada pozna ta Člouich daye bil Blaxeni Boxgi Sfeti Iuan, chomuSe biSe zauechial, ú uçaragni dan. I oueSeliSe daye ozdrauil, da uechie ueSel bi od tachoua uidinya chomuSeye pochazalo, i daa hualu GoSpodinu Bogu Stuuritegliu. VStafSiSe | zdraf trechi dan poyde Sfetom Tilu, i da ueliche huale GoSpodinu Bogu, i Sfetomu Iuanu, i od onoga vrimena Sfeto ime gnegouo, i gnegof Blagdan dochleye on Xif bil Stoualgaye Suelichom deuociunyu. Sfe oue chachoye počitano, oni VlaStelin čeStonam S'plaçem poudaSe. Menchogna tachoye Graianin iStoga Grada imayuchi Sina od gnegoua poroyenya Slipa, gnega doma hragnaSe, chachono chi odSlipoSti nemogaSe van hoditi: a ù vrimē uchoyē Slaua GoSpodinoua imaSceSe pochazati, ú tomu Ditetu, počaSe oćima boliti, i tacho mućitiSe, da uapienyem XaloSnim uele daan, ne Samo Suoyoy churchi nedadiSe po-choya da Sfemu SuSiStuu. Ča ymaSe ućiniti Člouich, chomu nemogaSe pomochi ni pamet, ni rucha člouicha? iednu noch uaze Sobom dite, i noSechiga, ú capellu gdi Sfeto Tilo lexaSe, i uarxega prid vrata, yerSe unutra nemogaSe uliSti yer biSe zatuoreno. I buduchi | ponochi minulo priporućifSi otaz Sina Bogu, i Sfetomu Iuanu onde nochieua. ChadaSe iutro ućini, ia Ditich mućati, chogi za uele dan nebiSe Sna uidil, uSnu, á otaz Sfe to, u Sebi SmiSlaiuchi zahuali Stuuritegliu daye Sin gnegof uSnu, i razumi daye boleSt Ditichu od lahčala. A ditich probudifSiSe počē odtuarati oći, i StraSitiSe, uidechi riči che nigdar ni uidil, i SfemuSe StraSno, i čudno uiaSe chacho onomu chi nigdar nebiSe oći otuoril. I

otaz poneSe doma Sina zdraua, i viduchia po dilih Sfetoga Iuana, i po
gnegouoy chripoSti: yere Sfi znahu daye onamo poneSal Slipa, i ne-
mochna, za toliche dari dayuchi Slauu GoSpodinu, chacho chaxe Sfeto
piSmo. Chacho yeSt dobro otayna Chraglia zemaglSchoga nepropouidati,
tacho yeSt dobro, i doStoyno Chraglia NebeSchoga otayna oçitouati, cha-
choye piSano, ú Vangelyu choye gouori, Ça uSima SliSate pripouidayte
21r od miSta Florentin, i ne doStoyan ArchiSachan, ú Criquu TroghirSchu
moglien od Redofnichof, i od poStouanoga GoSpodina Mihouila BiSchupa
od reçene Crique chachoSam naSaa od Xiuota Sfetoga ISpoudnicha ú
niche chgnighe choye yeduaSe mogahu Stiti yer od duga vrimenta bihu
piSane, u oue chgnighe na Slauu Boxyu, i Sfete Crique RimSche yeSam
ponaprauo niStar neoStaflayuchi od riçi cheSam naSal, i od mene
niStar nepriStaflayuchi. ÇaSe Sti od gnegoua primiSchienya, i doneSenya
ruche, zatoSam pria, ú chgnighe poStauil do riçi cho yeSt doStoyno
daSe pameti, nechaSe oçituyu Boxya çudeSa choya poznalaSuSe daSu
iStina, poSfidocastuo SeSdeSet dobrich Muxy. OuaSu piSana na godiSchie
chadaSeie GoSpodin uputil. M. CC. III. ù vrime GoSpodina Inocencia
Pape tretoga PapalStua gnegoua godiStie SeSto.

B I L J E Š K E

¹ Ovu tvrdnju dokazao je Ferdo Šišić u svojim radovima: Dalmacija i ugarsko-
hrvatski kralj Koloman, *Vjesnik hrvatskoga arheološkoga društva*, Zagreb, nova
serija, X/1908—1909, 54; Priručnik izvora hrvatske historije, I, 1, Zagreb, 1914, 54,
569; Poviest Hrvata za kraljeva iz doma Arpadovića (1102—1301), I, Zagreb, 1944, 5
(Djela Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, XXXVIII).

² Vita, 24: »Duos fuisse Vitae B. Ioannis; quę hoc opere continetur scriptores ex
verbis eiusdem n. 52. apparet, anonyum scilicet, qui res eius gestas, miraculaquę,
tüm in vita, tüm in corporis tumulatione patrata est prosecutus, et Archidiaconum
Treguanum, deinde Episcopum Traguriensem, à quo translationem corporis, rela-
tionem brachii, cum reliquis mirabilibus circa sua tempora, usque ad annum vide-
licet 1203. subsecutis, ac ipsius antiquę narrationis reformationem habemus, ut ex
contextus serie manifestum est. Quidquid igitur in vita, usque ad sepulturam, et
miracula tunc facta, scriptum reperitur, id totum primo anonymo tribuendum vide-
tur. inde autem, scilicet, à verbis illis n. 27. (Vita, 10) 'Ut autem ea, quae prophe-
tico' usque in finem Treguano.«

Isto ponavlja u *Memorie istoriche di Tragvrio Ora detto Trav' Di Giouanni
Lucio, in Venetia, MDCLXXIII, 15.*

³ Marko Perojević (priredio), *Storia della città di Traù Opera di Paolo Andreis
nobile della città stessa, Spalato, 1908 [tiskano 1909], 15.*

⁴ Franjo Fancev, *Latinički spomenici hrvatske crkvene književnosti 14 i 15 v.
i njihov odnos prema crkvenoslavenskoj književnosti hrvatske glagolske crkve, u:
Vatikanski hrvatski molitvenik i dubrovački psaltir, Zagreb, 1934, XLI (Djela Jugo-
slavenske akademije znanosti i umjetnosti, XXXI) Vjerojatno je njegovo mišljenje
zapisano kao bilješka na rukopisu I b 117 u Akademijinom Arhivu, jednako kao što
je našlo odraza u katalogu Arhiva, u kojem su svi primjerci Života pripisani Korio-
lanoviću.*

⁵ Treba upozoriti da je u novom uvezu poremećen redosljed listova, pa su lis-
tovi 366 i 368 na suprotnim mjestima. Tako je sadašnji redosljed listova 365, 368,
367, 366. Točan red može se pratiti po kustodi na dnu lista 365v.

⁶ Rukopis u knjižnici Garanjin-Fanfonga u Trogiru (Hrvoje Morović u više radova, osobito u : Anonimna splitska kronika, Split, 1962, 5 i 19) nije od Petra Lučića jer je točan navod na njegovom početku da je po Lučićevom rukopisu prepisan, budući da rukopis Ms. 617 na listovima 132r—133v, 135v, 136r ima isti sadržaj kao onaj kasniji u Trogiru. To je zapazio i Miroslav Kurelac, Povijesni zapis nazvan »Anonimna kronika« u rukopisu Naučne biblioteke u Zadru, *Historijski zbornik*, Zagreb, XXIII—XXIV/1970—1971, 367 i 368 [tiskano 1972].

⁷ Bare Poparić (priredio), Pisma Ivana Lučića Trogirana, *Starine*, Zagreb, XXXI, 1905, 298, broj 1. Pismo Valeriju Ponte iz Trogira 23. lipnja 1651.

⁸ Vitaliano Brunelli, Giovanni Lucio, *Rivista dalmatica*, Zara, I(1)/1899, 1, 1. Magglio, 15, 17, 18; 2, 1. Luglio, 131. Pisma Ivana Lučića Trogirana, 301, broj 4. Pismo Valeriju Ponte iz Trogira 3. studenoga 1651.

⁹ V. Brunelli, o. c. 1, 19, 20—21; 2, 131. Pisma Ivana Lučića Trogirana, 302, broj 5. Pismo Valeriju Ponte iz Trogira 6. prosinca 1651.

¹⁰ Stariji pisac navodi samo Novi Zavjet (Mt 11, 30): »iugum enim suave sit ad portandum et leve onus ipsius« (Vita, 3), a u njegovom dijelu je i gotovo doslovni navod iz Plinija (*Naturalis Historia*, III, 22): »Hyllis vel promontorium Diomedes vocatur« koji možda potječe i od Treguanovih dopuna. Treguan navodi iz Novog Zavjeta (Mt 10, 27): »Quod in aure auditis, predicate super tecta«, a iz Starog Zavjeta (Tob 12, 7): »Sicut terreni Regis secretum silentio tegere bonum est, ita coelestis Regis occulta pandere dignum dicitur, et honestum« (Vita, 19). Navodi i Luka-na, *Pharsalia*, X: »Nulla fides, pietasque viris, qui castra sequuntur / Venalesque manus, ibi fas, ubi maxima merces« (Vita, 14) kako je već Lučić zabilježio (Vita, 48, bilješka 37).

¹¹ Paleografske bilješke primjerice u: Josip Badalić, Marulićevi hrvatski autografi u Arhivu Jugoslavenske akademije, *Filologije*, Zagreb, 1, 1957, 37—57; Miroslav Kurelac, Lučićev autograf djela »De Regno Dalmatiae et Croatiae« u Vatikanskoj biblioteci i drugi novootkriveni Lučićevi rukopisi, *Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije*, Zagreb, 6, 1969, 159. Grafološka istraživanja u: Zvonimir Kulundžić, Problematika autografa Marka Marulića, *Čakavska rič*, Split, VI/1976, 2, 41—42. Popis sadržaja dao je Hrvoje Morović, Sa stranica starih knjiga, Split, 1968, 77—86.

¹² Ivan Kukuljević Sakcinski, Izvjestje o putovanju po Dalmaciji u jeseni godine 1854, Zagreb, 1855, 14. Spominje samo da je rukopis nabavio, ali ne i gdje ga je našao. Tek u radu Marko Marulić i njegova doba (Pjesme Marka Marulića, Zagreb, 1869, LXV u: Stari pisci hrvatski, I) piše da ga je našao: »U zabitnom mjestu toga grada, u samostanu dvnah sv. Benedikta«.

¹³ Rukopisi hrvatski u knjižnici Ivana Kukuljevića Sakcinskoga u Zagrebu, *Arhiv za povjestnici jugoslavensku*, Zagreb, V, 1859, 183, broj 201; Knjižnica Ivana Kukuljevića Sakcinskoga u Zagrebu, *Književnik*, Zagreb, II/1865, 2, 317, broj 22.

¹⁴ Đuro Daničić, Svečana sjednica jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 29 listopada 1868/II Izvještaj tajnikov, *Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Zagreb, V, 1868, 198.

¹⁵ Usporediti je moguće i po fotografijama rukopisa: Vrtal u M. Kurelac, Lučićev . . . , a pismo u Miroslav Kurelac i Jakov Stipišić, Izložba u povodu 300-godišnjice izdanja djela Ivana Luciusa-Lučića De Regno Dalmatiae et Croatiae 1666—1966, Trogir—Zagreb, 1966, 14 (izložak 20) i fotos 2.

¹⁶ Rukopis je mogao biti iz Kaštela jer je Granić do 1869. službovao u Gomilici.

¹⁷ Dušan Berić, Andreis, Dominik, u: *Leksikon pisaca Jugoslavije*, I, Novi Sad, 1972, 51 [obrada završena u veljači 1968].

¹⁸ *Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Zagreb, XIV, 1871, 228 (I b 117); XVII, 1871, 221 (II b 5).

¹⁹ Tomo Maretić, Popis knjiga i rukopisa upotrebljenih za rječnik (Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, VI, 29, Zagreb, 1910, 940).

²⁰ Rukopis je 1873. vidio na svom istraživačkom putovanju Franjo Rački: Iztraživanja u pismarah i knjižnicah dalmatinskih, *Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Zagreb, XXVI, 1874, 176.

²¹ Ivan Danilo i Jakov Boglić, *Catalogus librorum . . . Popis knjigah koje su u domaćoj knjižnici Velegimnazija zadarskoga sahranjene*, *Programma dell'I. R. Ginnasio Completo di Prima Classe in Zara alla fine dell'anno scolastico 1859—60*, Zara,

X/1860, 168; Vitaliano Brunelli, Catalogo sistematico dell'i. r. biblioteca ginnasiale-provinciale di Zara, *Programma... anno scolastico 1901—1902*, Zara, XLV/1902, 57, broj 3951.

²² O dovršenju knjige: Pisma Ivana Lučića, 311, broj 11. Pismo Valeriju Ponte iz Rima 16. ožujka 1658;; o zadarskom primjerku: M. Kurelac, Lučićev... gdje je fotografija strane 55.

²³ Vita, 55, bilješka 53; slično u Memorie, 530.

²⁴ Petar Kaer, O pravom auktoru Vita S. Joannis episcopi et patroni civitatis Tragurii versibus latinis conscripta i o jednomu nepoznatomu rukopisu Ivana Lučića, *Prosvjeta*, Zagreb, XII/1904, 15, 1. kolovoza, 474—475; 16, 15. kolovoza, 502—503; 19, 1. listopada, 599—603.

²⁵ Hrvoje Morović, Bilješke uz katalog Riceputijeve »Ilirske biblioteke«, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, Zagreb, IX/1963, 1—2, 42, broj 85; 44, broj 120 (godina u izvorniku pogrešno prepisana); 45, broj 149.

²⁶ Documenta historiae chroaticae periodum antiquam illustrantia, Zagrabia, 1877 (Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, VII).

²⁷ Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, Svezak III listine godina 1201—1235, Zagreb, 1905, 37, broj 34.

²⁸ F. Šišić, Dalmacija..., 52—53 i 54.

²⁹ F. Šišić, Priručnik..., 565—568 (prijevod), 619—622 (Vita).

³⁰ Albin Ferenc Gombos, Catalogus..., II (D—N), 1937, 1350, broj 3222 (s. Iohannes Ursinus); III (O—Z), 1938, 2267, broj 4818 (Treguanus); III (O—Z), 1938, 2448—2450, broj 5021 (Vita).

* (list 5r) Pogreška pisara nastala tako da je umjesto c napisao o. Tačna riječ glasi: Velicho.

* (list 6v) Pogreška pisara nastala tako da je umjesto b napisao l. Tačna riječ glasi: Lumbardu.

* (list 8r) Pisar je najprije napisao ofsquargnen, pa je dio slova f ostrugao i napisao c. Istu riječ piše kao ocquargnen i ofsquargnen.

* (list 11r) Pisar je zaboravio napisati skraćenicu iznad e koja bi značila en, što on ubičava. Tačna riječ glasi: urimēa (urimena).